

په پښتو ناسم  
بللو ويونو ته  
او ..

ليکونکی:

ډاکټر ماخان (ميری) شينواری

201۹

Ketabton.com

جرمني د بن بندار

۳۱	کچول نو څه ته وايي؟	۳	سريزه
۳۱	(فيزيکي) لويي څه شی دی؟	۴	لومړی برخه
۳۵	څه تکرار:	۴	ننوتنه
۳۷	پوله (بريد):	۴	د نومونو پيدا کول
۴۰	غبرگون	۶	زما بيلاري
۴۳	سلمه اونه سلنه	۷	سم اند يا منطق
۴۵	،، ی ،، ته اړتيا شته او په ....	۱۰	ليکنه د ژبپوهنې لهلارې
۴۶	د ډېر درانه استاد غضنفر ليکنې	۱۰	ژبه څه شيدي؟
۴۹	دريمه برخه	۱۱	پښتو ژبه
۴۸	په نور ژبو کې شته او پښتو اندول يې	۱۲	زما دا ليکنې څنگه شوني وي؟
۵۰	پوهنيز نومونه:	۱۳	زموږ ليکنې
۵۱	Reflexion انعکاس يا (بیرته) راگرځيد	۱۴	زما جنجال له تاسو سره
۵۴	جفت او طاق ته په پښتو څه وايي؟	۱۴	د ژبې پوهنيزه کيدنه
۵۵	ستونځوبی	۱۵	په پښتو کې پوهنې څنگه شوني دي؟
۵۶	معني:	۱۵	نومه ونې او د ويونو په پښتو کونه
۵۶	ايا مور پيدا پښتې پوهنې په پښتو	۱۸	د ويونو يا نومونو پيدا کونه
۵۹	څلورمه برخه	۱۹	ايا داسې څه به وي؟
۵۹	د ژباړې له پاره يوه ننوتنه	۲۰	ور سره بلد نا پوهور
۷۱	شمير پوهنه څه شی دي؟	۲۱	په پښتو کې ده لرلو او ويونو اندول
۷۳	د ډاکتر ماخان شينواري ليکنې:	۲۱	د دباندنې ژبې ويونو ... زما تجربه: ،،،،،،،،
۷۸	د ليکوال ژوند ته لنډه کتنه	۲۲	د پښتو اندول .....
		۲۳	د ويونو پښتو بللوسره نو څه
			دويمه برخه
		۲۴	د نه په پښتو بللشو نومونو او
		۲۴	اوبلن
		۲۸	اور غورځونه او اور بهيدنه
		۲۹	کچه
		۲۹	لومړی: ستاندارد يا
		۳۰	دويم: Niveau نيوو
		۳۰	دریم: Norm نورم
		۳۱	څلورم: سطحه ( هواره)

## سریزه

د کتاب په لومړۍ برخه کې به وهڅیږو روښانه کړو، چې څه په پښتو کیدی شي اوڅه همغښي بایدوي.

۱ - څه چې پیدایښتي وي، د زیاتوله پاره په ژبو کې انډول شتون لري، لکه د مایع له پاره بهیډونکی لرو. ځانگړني شته: لکه قطب

۲ - هغه نمونه چې د کسانوپه نامه یادیري، هغه نه بدلیږي. لکه الخهایور یا څلزیوس.

۳ - داسې څه شته، چې ودې سره منځ ته راغلي وي، نو د هغو لپاره بیا باید نومونه لټوو، هغه هم په همغه نوم یادوو، لکه معیار

دویمه برخه ( چې بنسټیزه موخه می همدا ده) کې هغه څیرو، چې مورورته لا په پښتو کې څه نه کاروو، دا سې نه لیکم، چې څه نه لرو. دلته چې څه نومونه زموږ د لیکوالانوله خوا خوښ شوي، ناسم دي.

دلته دې ته پام وي، چې څه ته نوم ورته لټوو، باید ځانونه پرې وپوهوو، چې د کوم ویونوبرخه جوړوي اوبیا ورسره په اړونده توگه مخ ته ځو.

دریمه برخه کې به وڅیږو، چې ایا مور پوهنه څنگه په پښتوکولی شو او دا شونتیا شته او که څنگه؟

څلورمه برخه مې د ،، ژباړې ته ننوتنه، راورې، چې زیات څه همدا زموږ د موخې سره په کې راغلي. دا ټولې خونديونې سره اړیکې لري.

زما په اند دا یواځنی لیکنه ده، چې زه له تاسو ټولوسره په کې مخامخ یم یا یې نوره هم: بڼه دا لیکنه ستاسود ټولو د لیکنو مخامخ ده، نوله دې امله هم باید ولوستل شي اوستاسو همغږي، یا مخامخوالی دې هم همداسې وي، لکه زما لیکنه.

یوه یادونه: هر څه چې سره څیرو، باید په سم اند اوژبلارو باندي ودانوي.

راځی، چې ژبه موسره په گډه د تخریب څخه وژغورو.

موخه سمون دی اوبیا هم موخه سمون دی.

له ما سره اړیکې:

Smakhan1946@gmail.com

هیله ده چې ستاسود دپرو کوتنیونو اوکوټخندونو (؟) سره بهمخامخ شم، چې زه همبیا بل ځل دا سم کړم، چې زما له لوري ناسم دي.

## لومړۍ برخه

### ننوتنه

له هرڅه د مخه د ټولو لوستونکو څخه بڅښنه غواړم او هيله ده، چې راته برگ نه شي او دا ولولي، ځکه مور ټول دا ناسمونونه کاروو او زيات يې بيخي کورني يا ورځني شوي هم دي. په دې هکله ما څو کلونه دمخه هم په ن ج کې ليکنې کړي. زه هڅيدلی يم، چې د هر ناسمون له پاره پوره بنسټيز دليلونه راوړم، خو بيا هم انسان د ناسمونو سره مخامخ کيږي، چې تاسو مخ له مخه راته بڅښنه وکړئ.

کرانو هيوادوالو!

مور پوهيږو، چې پښتو که څه هم ډېره پخوانۍ، خو په دولتي څلورديوالي کې نوي، نږدې شپيته کلنه ژبه ده، نو له دې امله يې علمي کول او د ځنو ويونو په پښتو کول يا ورته پښتو اندول پيدا کول هم ستونځمن دي. له يوې خوا مور چې څه زده کړي يعنې زموږ ټوله زده کړه هغه په پښتو نه ده او له دري ژبې مو را اخستي او له بلې خوا په دا دري ژبه مو چې څه زده کړي، هغې هم ډېر ويونه (لغات) له عربي رانيولي، چې مور يې له دې امله د ډبلو ستونځو سره مخامخ کړي يو. زموږ دا نږدې شپيته کاله مخکښو په پښتو ليکونکو، څه له فارسي رانيولي، هغه په فارسي کې د عربي ويونه يې هم ورسره شايد (ياممکن) کټمټ رااخيستي وي يا را اخستي دي. بله پوښتنه دا هم ده، چې هغه عربي نومونه چې مور يې د پښتو نومونو لپاره کاروو، ايا دا سم کارول کيږي او که څنگه؟

دا هم بله پوښتنه ده، چې پام ورته بايد وشي.

### د نومونو او ويونو پيدا کول:

زموږ اديبان، چې غواړي د يوه څه په پښتو پرې نه پوهيدلي څه يا نوم له پاره يوڅه په پښتو پيدا کړي، نو وايي، چې داسې لنډ، ښکلې، داسې او هغسې وي.

زما په اند په ژبه کې ښکلې او نا ښکلې نه شته يا په ژبې کې دواړه شته.

پوښتنه:

ايا هغه څه چې په نورو ژبو کې شته زموږ په ژبه کې هم اندول لري؟

هو.

هغه څه چې پيداېښتي وي، پېښتو کې ورته هر ورو اندول لرو.

نو ولي موږ ځنو شيانو ته نومونه نه لرو؟

دا ځکه چې موږ نه يو هڅيدلي، چې پښتو ليکنو کې د دباندنيو پوهنيزو ويونو له پاره يې هغه اندول پښتو پيدا کړو. هغه د باندنيو ويونو سره بلد يو او پېښتو دا ليکنې د لومړي ځل له پاره کويا کيږي. بله دا چې پښتو اندول ورته پيدا کوو، دا پوره ستونځمن دی او هغه دبلي ژبې وي خو همدا اوس مخته لرو.

ما چې د لومړي ځل ه پاره کره په پښتو اندول ليکله، نو غوندې يا همداسې اړوند به مي وباله، که څه هم پوهيدم، چې د الماني په پښتو اندول يې غونډوسکه يا غونډاری دی، خودا جرأت مي نه لاره ماته هم عجيب برېښيده او له بلي خوا په نورو ژبو يا نه پوهيږو او يا مو پام ورته نشته يا يې له پامه غورځوو.

يوه بيلگه به راوړو:

فزیکي لويې چې په څه کچيرې هغې ته موږ تل په پښتو کې واحد (زيات يې: واحدونه) ويلې.

دا ناسم دی. واحد په عربي کې يوه ته وايي. د دې له پاره چې هغه سم نوم پيدا کړو، بايد يا په عربي ښه وپوهيږو او يا دا په يوه بله ژبه يا نورو ژبو کې وگورو، چې پرې پوهيږو، پرته له دې پرې پوهيدنه ناسمه وي.

دا نو په انگرېزي او الماني کې څه بلل کيږي؟

انگرېزي کې unite او الماني کې die Einheit بلل کيږي، چې پښتو اړوند يا پښتو اندول يې يووالی دی، دا په دې مانا چې يووالی دی او بس، خو ما په خپلو ليکنو کې د شمير پوهني اړتياو له پاره يوون بللی، نو په دې فکر چې يوون، که يووالی. دا گوره عجيب او غريب برېښي، خو که ځان مو له دې سره داسې څو واره بوخت کړ، باور لرم، چې ورځنی کيږي.

واحد ناسم دی او عربي سم يې وحده دی، چې د پښتو اندول يې همغه يووالی دی.

هغه نومونه او خوښونه، چې په پښتو کې تراوسه نه وي ميندلي، نو زموږ پښتانه پيداېښتي ده، چې هغو ته نومونه بايد پيدا کړي، خو ستونځه په دې کې ده، چې په نورو پرمخ تللو ژبو وپوهيږو.

د هر څه له پاره، چې په پيداېښتي ډول په بله ژبه کې نوم يا وی وي، نو په پښتو کې هم ورته اندول شته

بیلگه:

زموږ ادیبان د عربي مایع اوبلن بللي، چې سم یې بهیدونکي دي او دا د شیانویو ټولگی دی. وروسته څیرل شوی.

که چیرې په پرمختللو ژبو کې د یوه وي ( لغات) په هکله کوم معلومات غوښتل کیري، نو په شمیروني ( کمپیوتر) کې سری کړی شي د هغه وي په هکله پوره روښانه ونه د لاسه کړي. وبه گورو، چې دا څو معناوي لري، چې مور یې بیا هغه ځای اړونده معنا ترې اخلو.

زه هم دلته هغه د الماني ژبې په بنسټ ودانې راټولوني تاسو ته وړاندې کوم یا له تاسو سره شریکوم، چې په یوه څه داسې لږ پوره وپوهیدلی شو، چې گران لوستونکي بیا د پوره معلومات له پاره پخپله هم د یوې پرمختللي ژبې د لغات کتاب کې دا ښه کتلی شي.

گورو، چې یو ناسم څه ژبې ته ساده ننوځي او ترې را وتل بیا پوره ستونځمن کار دی.

که مور هرڅه لیکو یا هرڅه تازه ژبې ته راننښاسو، باید په دلایلو ودان وي، یعنې نوي څه. یو څه که زموږ لپاره نابلد وي او پرې پوهیدنه باندې یې شک ولرو، هغه دې بیا نه کاروو. داسې ویل کیري، چې داسې کارونه باید دولتې څلور دیوالی کې وشي، خو ...

## زما بیلاری

گرانو لوستونکو!

زما د لیکنو ژبه به لږ ځگه وي او تاسو هم حق لری، چې ما ته پوره برگ شی، خو هیله مې ده، چې ویې لولی.

اوس داسې ده چې ټول ملگري په هغه بنسټ لیکنو یعنې سیاست بوخت دي او زه هم یا ورڅخه خوند اخلم او ډېرو ته یې زارم، چې رښتیا هم د ژړا دي. ما له وخته د ځان سره پتیلی، چې همدې خپلو لیکنوته نوره هم وده ورکړم، چې دا کار یې له ما څخه بل څوک نه کوي، یعنې بل څوک دومره وخت نه لري او یا پخپله هم په دې ناروغتیا اخته دی، نو له دې کبله یو ځایي لیونی وي اوزه د ولس لیونی، چې ټول خلک په یوه لار روان دي او دا زه ترې یې لاری یم.

دا اوس خوسوچ بوچ لیونی کارکوم، چي دا زمور لیکوالانو منخ ته راوړي اولر ترلره ورخني شوي ويونه او نومونه ورسره نه منم اوپه مخامخ يي ودرېرم.

زما په اند زمور لیکولان او ټول پښتانه، اوبلن، کچه، پوله، او ان تر غبرگون پورې ناسم کاروي او زه خپل مخامخوالی د ژبي او سم اند په بنسټ گران پښتانه دي ته رابولم، چي د پښتو هرڅه دي په خپل خای کي وکارول شي.

که زه دا کار هم ونه کړم، نو بیا د غرو او رغولیونی کیرم.

زه هم په ژبه کي د هر نوبت پلوی یم، خو دا مو د ناسمونو لور ته باید لارښود نه کړي.

تاسو به زما د شمیرپوهني لیکنو سره مخامخ شوي یاستی، چي د څلورگودی، پنځه گودی او اولارگودی غږیرو.

دا څو بیلگي د فزیک څخه هم ستاسومخ ته ږدم، چي څومره نا بلدي دي اوورته هک پک به شی او یا به ورته ښه وځاندي.

څو بیلگي:

(برېښنا) بهیدنه، (برېښنا) وړوني، (برېښنا) نه وړوني او هغه په گوته کي چي گروپ مړ کوي اوبلوي، (برېښنا) تروني. دا يي خویونه دي، چي د همغي له مخي مي نومولي او همغښي نومولي، لکه په هره ژبه کي.

د هغه څه له پاره چي په بله ژبه دي مورورته انډول پیدا کوو، خود يوه کار مخه باید نیولشوي وي او هغه دا چي ويونه ناسم ونه نوموو، چي زمور د دي لیکني موخه همدا ده.

دي ته به بیا وروسته داسي لږ ځغلند ستاسو پام راوگرځوم.

## سم اند يا منطق

بي له سريري. لرو:

الف- د کابل هوا په دي دوه ورځوکي.

ب – دوه ورځي د مخه کابل کي ورينگي يا ورنبت وړېده.

مورن دا د ب- برخي باندي غريزو، چي دا د سم اند دنده ده.

مورن د ويناوسموالي او ناسموالي باندي غريزو، نو له دي امله په سر كي منطق اوپه خانگري توگه د شميرپوهني سم اند څخه يو څه وړاندي كوم.

وبه كورو، چي په پورته كي الف- وينا نه ده او ب- وينا ده.

سم اند څه شي دي؟

منطق يا نور هم بنه شميرپوهنيز سم اند د وينا سره سر او كارلري.

يادونه: دا چي زما ريښه شميرپوهنه ده، نو له دي امله به مي اندڅرگندونه هم په دي بنسټ وي او زما په اند به وهڅيرم، چي هر څه تاسو ته سم انديز وړاندي كړم .

وينا څه شي دي؟

راځي، چي له هرڅه د مخه لومړي د (شميرپوهني) سم اند يا منطق په بنسټ ،، وينا،، تعريف كړو:

پيژند: وينا د ويونو يا كلمو موخه وړه څنگ په څنگ (،، څنگ تر څنگ،، نه!!!) ايښوونه ده، چي يو ،، ريښتيا ارزښت،، ريښتيا يا نارښتيا لري.

بيا: يوه وينا يو ،، ريښتيا ارزښت ،، ريښتيا يا نارښتيا لري. دا په دي مانا چي دا وينا يا ريښتيا ده او يا نارښتيا.

كه ووايو، چي: نن د كابل دښار د هوا حالات. دا وينا نه ده، ځكه موخه وړه نه ده او ،، ريښتيا ارزښت،، ريښتيا يا نارښتيا نه لري.

كه ووايو، چي: نن كابل كي ورينگي (باران) وريزي. دا وينا ده، ځكه موخه وړه ده او يو ريښتيا ارزښت ريښتيا يا نارښتيا لري، يعني يا به ورينگي وريزي، چي ريښتيا ارزښت يي ريښتيا دي او يا به ورينگي يا باران نه وريزي، چي ريښتيا ارزښت يي نارښتيا دي.

پورته جمله ويلاي شو: نن په كابل كي ورينگي وريزي. په كابل كي نن ورينگي وريزي. ورينگي وريزي نن په كابل كي او يا...

د سم اند له مخي دا ويناوي دي . ويونه موخه وړ سره ځاي په ځاي شوي، خو دا چي ژبه يي څه ډول ليكنه غواړي، دا بيا بله خبره ده.



جمله یا نوره هم بنه وینا لرو: ،، استبدادي نظام د تل لپاره نسکور شو،، دا ویناده، ځکه چې ،، رښتیا ارزښت،، رښتیا یا نا رښتیا لري.

دا چې دا ،، استبدادي حکومت،، به بیا راځي او که نه ، د دې سره یې مور سر او کار نه لرو. دا د یوه کس اند دی او څرگند یې کړ.

دوه مبین سره وایي: زه او ته به د تل لپاره سره یو ځای یو یا زه او ته به تل سره یو ځای یو، دلته په یواځې تل کې هم موخه د تل لپاره ده او نه هغه د پولې تل پورې. یا تر تل پورې. دلته د تل لپاره سړی وایي، خو تر تلپورې بیا هغه وخت ویل کیږي.، چې پوښتنه د کوم وخت پورې وي، یعنی د پولې موخه- که څوک غواړي - ترې جوته شي، نو بیا د .. د تل وی راځي، یعنی د تل پورې یا تر تله کارول کیږي

خبره د ،، تل لپاره ،، او ،، تر تل ،، کې ده، چې ،، تر ،، یې بیا لږ ډېرې پاملرنې ته اړتیا لري.

دوه څه ته گوته نیول شوي:

لومړی دا چې یوه جمله (یا بنه یې: وینا) د گرامر له لارې سمه ده که نه؟

یادونه: جمله یا غونډاله او که غونډله په سم اند کې وینا ته ویل کیږي، چې ښوونې ته اړتیا لري، خو دلته به دا جمله هم د وینا له پاره ونیسو.

دویم دا چې دا جمله له واقعیته لري ده، که نه؟

هغه څه چې مور دلته ورته گوته نیسو د ژبې په بنسټ ده، د واقعیت سره یې سر او کار نه لرو.

که ولرو: سپین د... لپاره کابل ته لار. دا جمله یا وینا سمه ده، که هلته ۵ ورځې ، ۸ ورځې یا تل ځای په ځای شي. رښتیاوالی یې بیا د پوښتنې لاندې راځي، چې رښتیا یا نارښتیا به وي.

که یوه وینا د په خوښه  $x$  وخت لپاره کیدی شي، نو دا په دې معنا ده، چې  $x$  هر وخت- ارزښت نیوی شي، له  $0$  تر ناپای او که دا وخت تل هم وي. دا چې د دې وینا ارزښت رښتیا دی او که نا رښتیا د وینا خوي دی او تعریف، چې سموالی یې په گوته کوي.

## ليکنه د ژبپوهنې له لارې اوکۀ څنگه؟

گرانو هيوادوالو!

زه په دې خبرو اترو کې د ،، ژبپوهنې، له لارې مخته نه ځم، ځکه چې ژبپوه نه يم، خو په ژبو پوهيدنې له لارې مې دې کار ته ملا راټرلې. که رښتيا ووايم، نو ډېرو هيوادوالو په سر کې يې استاد غضنفر ( وروسته پرې خبرې کوو) هم دا زما مخ ته لرنه را ته ځواکمنه کړه، چې بايد دا څه مې چې په زړه کې گرځي، د گران هيوادوالو سره شريک کړم.

لکه چې ياده مې کړه زه ژبپوه نه يم، خو دا ډېر کلونه په ژباړه بوخت يم، نو له دې امله مې د ژبې يا نوره هم د ژبو سره مينه پيدا شوې او د ليکلو او يو په بل اړولو ته مې ملا راټرلې، چې په ترڅ کې مې يو لړ کتابونه ژباړلي او څه مې راټول کړي، چې له شلو زيات يې چاپ ته رسيدلي او له اتلسو زيات يې لا بي چاپه پاتې دي.

له ډېروخت راهيسې مې زړه وو، چې د پښتو د ځنو وپيونو او کارولو په هکله خپل اند د گرانو لوستونکو سره گډ کړم، خو د چا توان (موخه مې ترې خپل توان دی) د سړي خپل لاس کې نه وي او څه چې کيږي هغه کيږي، يعنې دا ټول قسمت دی.

خبرې ډېرې نه غزوم او په لاندې توگه مخ ته ځم:

زما ليکنه چا ته گوته نيول نه دي او نه په دې ټينگار دی، چې گوندي دا زما اند ټيک دی، خو په دې هيله دا ليکنه کوم، چې د پښتو ليکلو لپاره يوه د ټولو په خوښه لار ومومو او په هغه څه کې چې زما تشويش دی، له منځه لاړ شي.

ژبه څه شی دی؟

يوکس يوځای کې پوښتنه کړې وه، چې ژبه څه شيدی؟

پیژند: د ژبې لاندې ډېری ( set ) پوهیرو، چې د ،، کمونیکیشن یا خبرو اترو کمپلکس یا گډوله سیستم ،، ټول توکي خوندي ولري. (له الماني ویکی څخه)

بل پیژند: ژبې ،، د یوونویا یووالو او لارو ( قوانینو ) سیستم دی، کومې چې د ژبټولنو د یوبل سره د پوهیدلو الې په څیر په چوپړ کې وي،،. ( له الماني ویکی څخه )

وايو، چې د دې غوښې له ټوټې پرته، د پوهیدلو او پوهول اله ده، دا د یوه قوم په منځ کې (،، ترمنځ، نه لیکم. دې ته بیا وروسته راحم. دا دې زما د،، پرېپوزېشتونونه او ..،، لیکنه کې وکتل شي) او د هغه قوم د کلتور په ککره کې ځای لري

د ژبو پیدا بڼت، چې غبرګي پیدا شوي:

یو څه چې په یوه ژبه کې شته د هغې انډول یا برابر او که غواړی معادل په هغه بله ژبه کې هم شته، د گرامر په پام کې لرنې سره.

دا په دې مانا، چې ژبې غبرګي پیداشوي، مخ او وروسته به سره ولري او یوله بل سره گډون.

دا به څیرل شي، چې هرې پیدایښتي ژبې وی په بله ژبه کې هم شته او د دې پیداکول داسې ستونځمن دي، چې مسلکي پوهنو او مسلکپوهو ته اړتیا لري او نه یې توکلي پیداکونه، لکه چې ورسره بلد یو.

## پښتو ژبه

پښتو چې یوه ځوانه ژبه ده، بڅښنه غواړم ډېره زړه، خو منځ ته راوتنه یې ځوانه ده، چې له دې کبله په پوهنه او پوهنیزه کیدنه کې ستونځې لري او زه یې ځوانه بولم.

په پوهنه کې پښتو له نورو ژبو څخه څه باید راخستي وی او را اخستي یې دي او باید هم راوايي خلي (دلته دا ،، راوايي خلي،، ته دې هم د پام لاندې ونيول شي، چې ،، یې راواخلي،، یې به یې په ځای ښه نه وي؟)

زه غواړم د دې لیکنو سره دا ووايم، چې مور خومره ستونځې د ژبې په معیاري کولو کې لرو.

معیاري یعنی څه؟

معیار مو څیرلی. داسی به ووايو، چي ایا پښتو پوهنیزه کیدی شي؟

دا په دي منا، چي ایا دا پوهني په پښتو کیدی شي؟

پښتو هم د نورو ژبو په څیر یوه ډېره غني ژبه ده او هغه څه، چي په پیداپښتي توگه په نورو ژبو کې شته، په پښتو کې هم شته او له دي امله پښتو پوهنیزه کیدی شي، چي زما لیکنې او ژباړې یې یوه بیلگه ده.

ما یو مسلک شمیرپوهنه ( دا په رښتیا د ځان ستاییني له امله نه وایم) د پوهنتون په سویه ( کچه راوړل سم نه دي) په پښتو ژباړلی او لیکنه مې پرې کړې او فزیک مې هم داسې زیاته برخه په پښتو کړی. گورو، چي هر څه په پښتو لیکل همداسې شوني دي، لکهپه نورو پزو،خوپه خپله ژبه او مسلک،چي هر ورومو له یو بېلي،پرمختللي ژبي زده کړی وي ، وپوهیرو.

## زما دا لیکنې څنگه شوني وي؟

دا لیکنې شوني وي، ځکه چي ما ورته وخت لروده او اړتیا. اړتیا دي گوره هر ورو مادي نه وي. دا به ناشوني وي، چي یو څوک دي یوکار د بل چا له پاره وکړي. هر څوک چي هر څه کوي، باید د ځان گټه په کې خوندي وگوري، چي په بل چا احسان وانه چوي.

پیداپښتي داسي ده، چي د ځان په گټه کې که د بل زیان وو، دا ناروا ده او جرم.

ځنو ملگرو به ځما د کار سره مخامخوالی لروده او ممکن اوس یې هم ولري. دا مخامخوالی د پښتو نومونو لیکلوو. له ما څخه یوه کس لیکلي پوښتلي وو، چي زه دا د ریاضي کتابونه د علم له امله لیکم او که د پښتو له امله؟

زما ځواب ورته د پښتو له امله وو، ځکه چي پوهنه په نورو ژبو کې شته، بیا دي خلک نورې ژبي زده کړي، خوزما موخه داوه، چي زموږ ژبه هم د پوهنیزې کیدو توان اوحق لري. پښتانه پرې پوهیږي اونور ورته اړتیا نه لري

زه چي بیا بیا په دي هکله لیکنې کوم ورته لږ ( نه ډېر) احساساتي کیرم، خو دا هم خپل ځان ته یو خوند لري. ورته وژاړم، ورته خوښ شم او بیا ورته خپه شم، چي نو دا زه ولي

بیا دومره کار ته اړشم، که څه هم ما دا کار په خوښه کړي اود ځان روغ ساتلوله پاره مي کړی.

دومره وایم، چې زه دا لیکنې او ژباړې گوم ورته هکپک کیرم، ځکه چې نه پوهیږم، دا دومره لیکنې مي څنگه سرته رسولي. د شمیرپوهنې لیکل د نورو څخه ساده دي، خو ما یې دا ټول کار پخپله کړي، یواځې دا سره راټولول یې هم پوره کاردی.

خوند یې:

زه چې خوب ته ځم، نو زما هغه لومړنی کتاب می - چې نږدې په زرومخونو کې چاپ شوي - سرته ایښودی اوداسې لږ تر لږه خو یې پانې سره اړوم. زه یې روغ ساتلی يم او دا پوره کاردی.

## ز مور لیکنې:

مورچې څه لیکو، نو په هغې باید ښه وپوهیږو او د ژبې او سم اند لارې ته باید برابره وي. ز مور ملگري د ځنو نومونو سره ستونځې لري، چې هغه زما په گومان له دې امله دي، چې د هغه وی یا نوم سره یې د پوهیدلو ستونځې دي.

زه یوه بیلگه راوړم او هغه څیرم، چې څه دي.

بیلگه: انگیزه، انگازه او اوس کله کله ازانگه هم شي، چې مورورته په هسکه مینه کې انگی وایو. دا ز مورځنې لیکوال په اند دي، چې گوندې دا یوله بل بیل شيان دي، خوداسې نه ده. دا همغه یو څه دي، چې یو غږ له غره بیرته راگرځي او یاد یوه سیاسي کس خبرې له ولسه بیرته راگرځي ( دا موضوع بل ځای کې څیرل شوي).

مور دلته همداسې څه د څیرني لاندې نیسو.

مور هغه څه چې ژبې ته په خپله خوښه رانښاسلي، مسلکیتوب مو په پام کې نه وي نیولی او د پردیو ژبو سره هم پوره بلد نهویو، ناسمونونو سره مخامخ کیرو. بیا وایم، چې د دې لیکنې موخه هم دا ده.

## زما جنجال له تاسو سره

زما جنجال لږ له دې امله ستونځمن دی، چې له ټولو پښتو لیکوالانوسره دی اودا له دې امله، چې موردا دې ژبې ته راننځاسلي ناسم یونه اوناسم نومونه ټول کاروواوله دې امله به ستونځمنه وي، چې یوبل سره په دې هم اندي شو، خو هڅه اړینه ده.

زه هڅیدلی يم، چې په دې هکله پوره ژبنیز اوسم اندیز دلیلونه راوړم او څه له ځانه در سره شریک کړم.

زه هرڅه چې هغه بنسټیز نوم یا وی ته را ولم، د دې له پاره هم پوره دلیلونه راوړم، هغه څوک چې اندي بي زما مخا مخ دی، له هغوم هیله کیږي، چې په دې هکله په ژبه او ژبپوهنه ودان دلیلونه راوړي.

د بیلگې په توگه چې څه بهیږي هغه له پیداېنښته بهیدونکي دي اوپه نورو ژبو بي اندول هم همداسې پوهیږو، ژباړه به بي همدا بهیدونکي وي.

که څوک دا (په ناسمډول) اوبلن بولي، نو د دې له پاره هم باید یو په پوهنه او سماند ولاړدلیل راوړي.

که زما لیکنې سره هم انده نه وی، نو هیله مي ده، چې په ژبه اوسم اند ودان دلایل راته په پوره ځگه ژبه ولیکی، نه زړه بدی کیوړم، خو سمون باید وي.

## د ژبې پوهنیزه کیدنه.

ژبه په هغه وخت کې پوهنیزه ده، چې داسې لږ تر لږه دا د لومړنیو ستونځو ته اوبی (ستونځوبی ( وروسته بي څیرنه شوي)) پیدا شي.

مور په پښتو کې – دا باید په ډېره خواشینۍ سره ووايم- چې د هغه ساده اړتیاوله پاره هم پوره مسلکي کسان نه لرو، مور ان له هغه پیلیزو پوهنو سره له پیله څه نه لرو، مور ان داد بنوونځي پوهني مو هم ناسمي لا تراوسه نه دي سمې کړي .

ما د رياضي يو کتاب ليکلی، چې Ketabton.com کې خپور دی اوله او متر ۱۲ – م ټولگي پورې مود هر کتاب څخه يوه يوه برخه څيرلې، چې له څومره ناسمونونو ډکه ده. متأسفانه، چې ټول د شميرپوهنې يا رياضي کتابونه – چې ما لوستلي - همداسې ناسم دي. په ژبو پوهيدل او په مسلک واک لرلو سره پښتو هم پوهنيزه کيدی شي.

## په پښتو کې څيرنې څنگه شونې دي؟

زموږ ژبپوهانو، چې په پښتو کې يې تراوسه ماسټري يا داکټري لروده يا لري او يا يې له دې وروسته لاسته راوړي، دا يې هم له نورو ژبو څخه لاس ته راوړي او او س هم په خپل هيواد کې ورته د جگو زده کړو ادبيات نه لرو، نو زما په اند که څوک غواړي، په پښتو کې – لکه څنگه په نورو ريښو کې هم- څيرنې وکړي يا لورې زده کړي، نو اړين دي، چې يوه پر مخ تللي دباندي ژبه ښه زده کړي، که په دباندې کې د زده کړې شونتيا نه وي، نو دا هڅې دي په کوردننه وکړي.

لکه څنگه موچې هيوادوروسته پاتې دي، همداسې مو په ورته ډول ژبه هم وروسته پاتې ده، چې له نږدې شپيته کاله د مخه داسې لږه رسمي سوي (په قانون کې پوره، خو قانون ته څوک گوري)، نوکه هر پښتون غواړي څه وليکي ډېر ښه به وي.

نه ! ډېر اړين به وي، چې يوه پرمختللي ژبه، چې له ټولو يې انگرېزي ښه ده، زده وي او د خپلې ژبې لپاره ترې گټه پورته کړي.

دا په دې مانا، چې د نصاب له پاره د ښوونځي او پوهنتون کتابونه سيده له انگرېزي راوژباړي، خو هغه ژباړی بايد په مسلک او په دواړو ژبو ښه پوه وي.

## نومونې (نومه ونې)

نومونه او په ټوليزه توگه – زما په اند- ژبه څنگه منځ ته راغلي؟

يادونه:

ما نومونه ليکلي، خوموخه دي د ژبي ويونه وي، که دا نومونه، فعلونه، ضميرونه او يا نور څه وي.

ځني شيان د هغو د خويونوله لاري راته روښانه کيږي.

مور ته پوهنه په پښتوکونه ډېره ستونځمنه په دي ده، چې دا پښتو نومونه او ويونه راته ورځني نه دي، لږ تر لږه په پوهنو کې. ځنو پوهنو کې خو نه دا چې دا نومونه ورځني نه دي، په هغې پوهيدل هم ستونځمن دي. زه کله کله، چې د الماني څخه کوم نوم په پښتو ژباړم يا پښتو کوم يا يې نوره هم ښه په پښتوکې يې اندول پيدا کوم، چې پرې پوهيدنه راته ستونځمنه وي، بيا يې انگرېزي گورم او بيا يې د عربي سره هم پرتله کوم، گورم، چې دا څنگه وبلل شي يا يې نوره هم ښه اندول يې څه دی. نه چې دا څنگه وبلل شي، بلکې چې دا څنگه يا کوم نوم دی، داسې نومونې (ښه به يې داسې نومه ونې) په تخنيک کې ډېرې مخ ته راځي، ځکه چې د نور وپوهنو د ژبي په څنگ کې په تخنيک کې هم ستونځي لرو.

لنډ: د ژبي ستونځي او مسلکي ستونځي لرو، چې د شيانو پښتو بلل راته ستونځمن کوي.

د نومونوله لاري يو شی يا د شيانوډله يا ښه يې ټولگي يواځني ټاکل کيږي اودا ټاکنه زيات وخت د شيانو د خويونوپه بنسټ سرته رسيږي.

مور دلته د بيلگې په توگه نومونه تر څيرني لاندي نيسو.

مور درې ډوله نومونه لرو:

داسې سمه نه ده، دا ځانله نومونه نه دي. وبه وايو، چې مور درې ډوله ويونه لرو

يو: هغه ويونه او نومونه چې له پيداېښت څخه راسره مل دي.

دوه: هغه نومونه او ويونه، چې د هغه څه له پاره منځ ته راغلي، چې هغو د منځ ته راوړونکو نومونوباندي ياديږي، يايې ورته دځانگړي خوي څخه منځ ته راوړل شوي.

درېم: هغه نومونه يا ويونه چې د پوهني د ودې سره منځ ته راغلي.

و يو ته:



دا پېداېښتي نومونه او ويونه په هره بله ژبه کې خپل اندول لري او بايد موربې ورته پيدا نه كړو. دا موربې په لاندې ډول لږ روښانه كوو:

الف: ټولگيز نومونه اود ټولگيز ويونو له لارې نومه ونې:

۱ – ټولگيز نومونه، چې د گډو خويونو په بنسټ وي:

لكه انسان، نبات اوداسې نور اويا همدسې تو، سور، برگ او نور، دا ډول نومونه او ويونه هره ژبه لري، كه په كومه ژبه كې ستونځې ورسره وي، نو د نورو ژبو په مرسته يې د خوي له مخې نومونه پيداكولى شي.

۲ – ټولگيز نومونه، چې د تودوخې درجې اړوند د گډو خويونو له مخې چې د شيانو گډ حالت د ځنو خانگرو شرايطو سره په گوته كوي يا لنډ: د شيانوفزيكي حالت.

دا شيان په درې ټولگيو وېشل كيږي:

يو: كلك . يعنې د كلكو شيانوتولگي، چې زري يې سره كلكي نښتي وي، لكه تيره، يخ، واوره ، كه اوبلنه هم وي

دوه – بهيدوني ( د هغوتنوتولگي، چې بهيري يا يې زري كلكي سره نه وي نښتي) يا بهيدونكي ( دا نوم زموراديبانوتخريب كړى او اوبلن يې بولي، چې دا د ټولگي د يوه شي ( اوبه) خوى دى( نوروروسته))، لكه اوبه، شيدې ...

دا ولي؟

ځكه چې زمور د دې ناسم نوم ايسوونكي او ناسم وي بللووني( كه بلونكي؟؟).

لومړى ۱: د دې شيانود ټولگيو په فزيكي خوي نه پوهيدل او

دويم ۱: همداسې دوي نه شوکولى، چې دانومونه له نورو ژبو راواخلي، هلته دا پوره روښانه دي او هرڅوك پرې پوهيدلى شي. دا موضوع بل ځاى كې هم څيرل شوي.

دريم – تښتيدوني (بخار، غاز ونه او غاز ډوله):

دا د هغو تنونوتولگه ده، چې زري يې يوله بله تښتي، لكه د بويولوتنونه يا بخار، غاز او

....

دا نومونه د شيانود ټولگيو د پيژند له مخې منح ته راځي.

د دې لپاره چې خبرې اوږدې نه شي، داسې يې را لنډوو:

دا بيا تکراروم:

د ځانگړو شيانو يا د يو يو نومونه:

دانومونه چې مورورسره سر اوکار لرو، په لاندې توگه لنډ څيرو يا بنه يې: په گوته کوو:

الف: هغه نومونه چې په پيداېښتي توگه منح ته راغلي يعنې د انسانانود اړتياوسره انسانانوداشيان – د دې له پاره چې يو له بل توپير شي- د ځانگړني لپاره نومولي، چې دا په ټولو ژبوکې همغه اړوند شي په گوته کوي، لکه اوبه، تيره، اور، کوروکوته، ولاړ، ناست، نيز يا سين، خاوره، غونډوسکه، ونه او نور چې د نړۍ په هره ژبه کې ورته اړوند نوم شته، چې همدا څه ترې پوهيدل کيږي.

ب- هغه څه ، چې له پيداېښته نه شته او د نوو زده کړو په بنسټ په بيلا بيلو پوهنو کې منح ته راغلي، دا يې زيات د شيانود خويونوپه بنسټ غوره کړي او يا دا شيان کسانود لومړي ځل له پاره پيژندلي وي يا نړۍ ته وړاندې کړي وي، لکه الخهايمر، څلزيوی، نيوتن اونور.

دانومونه په هره ژبه کې بايد همداسې وي اودي هم.

پ: هغه نومونه چې په نوره نړۍ کې د نوبت له امله منح ته راغلي، لکه ستاندار ( معيار ) اونور.

د داسې نومونوله پاره زما وړانديز دا دی، چې دا دې هم همداسې پاتې شي، که نه ډېر ناسمونونه بيا ځان پسې لري، چې وروسته روښانه شوي.

د نومونو يا ويونو پيداگونه:

د نوم يا کوم وی د نه لرنی یا نه پرې پوهیدني نوم یا وی له پاره وی یا نوم پیداکونې یا ایښوونې له پاره څنگه مخ ته خو؟

نوم ایښوولو لپاره یا نوره هم بڼه د څه نوم یا یو وی، چې تر اوسه مورنه وي نومه ولی او یا موکوم وی ته اړوند په پښتو نه وي پیداکړی، په ژبه پوه مسلکي کسان مسولیت لري. دوي باید د هغه څه خوښه وپېژني او بیا ورته اړوند نوم د خوي په بنسټ وټاکي، یعنی داسې نوم، چې خوي روښانه کړي یا د خوي په بنسټ روښانه شي.

## ایا داسې یوڅه به وي؟

بخښنه دې وي داسې نه ده، چې ځنوشیانویا کوم وی ته چې پیداښتي وي نوم یا په پښتو وی نه لرو. دالرو، خو مور نه یو هڅیدلي هغه پیدا اووکاروو.

په خټه کې باید دا د نوم بدلولو اجازه نه وي، خو کله کله ادیبان او لیکوالان ځانونو ته دا اجازه ورکوي. وبه گورو، چې دا کار مو ناسمون ته هڅوي.

د بیلگې توگه: لکه دوي په سلو کې له دېرش څخه چې لنډی، لکه څنگه چې دی- دېرش سلمه - وبولي، دوی ورته په خپله خوښه او پوره ناسم ،، دېرش سلنه،، وایي او ددې لپاره هېڅ سم اندیز دلیل هم نه لري بی له رسنیز زورڅخه، چې په دا خپل ناسمه کړنه کې بریالی دي.

یا لکه بهیدونکي تنونه چې اوبلن بولي، چې خورایځایه بی پرې پوهیدني اوناام او د ژبي سره تیری دی ( په دېر هڅښنه).

په دې هکله وروسته خبرې شوي دي.

مور د هر اړخ پوهنه کې ستونځي لرو، چې څنگه په پښتوشي، خودا کار یواځې مسلکي کسان کولی شي، چې غیرمسلکي کسان یې تخریبوي.

د بیلگې په توگه: د عربي مایع اوبلن بلل هغه چا کړی، چې هغه د تنونو فزیکي خوي سره نابلد دي او هم ممکن اوبلن یې د لومړي ځل له پاره اورېدلی وي. که یوفزیک پوه یا

لږداسي د فزيک سره بلد کس څخه دوي مرسته غوښتي وي، هغوی به ورسره دا مرسته کړي وي او کيدی شوی، چې دا يې همغه په خپل سم ډول بللی وي. د يو فزيکپوه له پاره به هيڅکله اوبلن بهيدونکي نه وي، اوبلن لا تر هغې کلک دی، چې اوبه کيږي (زه د ښوونځي د نصاب په دې غونډه کې ناست وم اوپوره زاري مې ورته وکړې، چې دا اوبلن نه دی، دا بهيدونکی دی او هم وهڅيدم، چې دا پنځمه،،،، په پښتور اونه ټپي، خو بريالي کيده مې نه کيدل.

## ورسره بلد ناپوهور...

په خواشینی باید ووايم، چې مور هغه ورسره بلد ناپوهور ويونه او نومونه منو - که ناسم يې هم لیکو- اوبسه راته برېښي، خو نابلد پوهور پورې بيا خاندو، يا لږتر لږه ورته خندا راځي

بيلگه:

مور په شمير پوهنه کې لرو، چې مور ورته،، زوزاپکل،، وايو. خدای مې دې غاړه نه نيسي. سمه ليکنه يې زما په گومان ده:،، ذوالاضعاف الاقل،، او له ښوونځي څخه پرې پوهيرو، چې هغه شميرپوهنيزه يې موخه څه شی دی او نه دا چې دا په پښتو څه مانا لري، خودا خپل نوم راته د خندا برېښي، چې:،، خورا کوچنی گډ زياتلله،، په،، خورا،، پوهيرو، په،، کوچني،، پوهيرو، په،، زيات،، پوهيرو، په،، ځله،، پوهيرو، خو منل يې راته په لومړي ځل د خندا برېښی. اوس هم کيدی شي تاسو ورته هکپک او وځاندی، ځکه دا خندا له فکره د مخه ده. که فکر په کې وشي، نو بيا يې من لښوني دي او پرېپوهيدل هم.

که څوک په عربي پوه وي، وبه گوري، چې دا پښتو د عربي سره سر خوري.

بله بيلگه:

که کړې ته غونډوسکه يا غونډاری ووايو نو خندا څه کوي، چې برگ هم درته گوري، چې دا سي يوه شي ته لکه د ځمکي کره د خپل ټول لويوالي سره څنگه دي دا چټي غونډوسکه وبلل شي.

## په پښتو کې د نه لرلو نومونو او ویونو نومونه (نومه ونه)

دلته د نه لرلو خبره ناسمه، سمه یې د نه له ژبې رابرسیره شوو او یا له ژبې و مسلك ته د نه ننوتلو د باندنيو ویونو او نومونو ویونه او نومونې.

دا چې ټوله پوهنه موأه نورو ژبو را اخستي، نو د لیکونکيد اسانتيا لپاره یې د همې بلې ژبې نومونه م ورته رانیولې، ځکه چې دا د پښتو اندولگورو، چې دا اوس هم مور ته د منلو او زغملو نه، که څه خهم سمپرپیو هیرو.

د بیلگې په توگه، که مستطیل ته ولاړگودس یا ولاړکونجی ووايي، نو ز مور پښتانه دا نه مني او ناوړه ورته برېښي (زما اوږده تجربه). دا باید ووايم، چې دا همدا ولاړگودی یا - کونجی ده، که څوک غواړي او که نه. (گوری مستطیل باندې پوهیږي او که ولاړگودی؟ د مستطیل پښتو اندول باندې په نور ژبو کې هم نه پوهیږي او که پوه شی، نو بیا یې سملاسي منی).

## د دباندنی ژبې ویونو له پاره د ویونو پیداکول او که په ژبه کې یې پلټل؟

زما تجربه:

ما یو مسلك - شمیرپوهنه، چې زما مسلك دی - په پښتو کې او فزیک مي د څنگیز مسلك په توگه هم - لر تر لږه هغه د ښوونځي فزیک - زیاته برخه په پښتو کې، که ویې گورو، نو وبه پوهیږو، چې پښتو هم همداسې یوه توانمنده ژبه ده لکه دا نورې ژبې، خو یواځې تر اوسه لیکني پرې نه دي شوي او ویونو له پاره مو په پښتو کې اندولنه دی پلټلی (شته دی، خبره پلټلو کې ده).

زه تر اوسه د داسې یوڅه سره نه يم مخامخ شوی، چې په پیداپښتې منځ ته راغلي د باندنيو ویونو ته دي مور په پښتو کې اندول ویونه ونه لرو، نو له دې امله یې ورته نوی نه پیدا کوو، هغه اندول یې په خپله ژبه کې لټوو او د دې کار له پاره د هغه وی مسلكي کسانو څخه گټه پورته کوو.

دا چې دا کار مو په ژبه کې شوی یا چا کې، ناسم شوی، چې سمون یې پوره ستونځمن دی (د دې لیکني موخه).

د بیلګې په توګه اوبلن، کچه او نور همدلته وګوري.

## د پښتو انډول

هغه ویونه، چې مور تر اوسه په پښتو انډول ویونه ورته نه دي لټولي، که زیات ستونځمن هم راته برېښي، په پښتو کې انډول لري، چې د دي انډول پیدا کولو له پاره مور له همغو پرې پوه دبانډنیو ژبوڅخه په ګټه اخستلودا نومونه یا ویونه موخه ور پیدا کولی شو، چې زه له فزیک څخه یو څو بیلګې راوړم:

یادونه: دا پښتو نومول یې اړین دي او که نه؟

په دي نه غږیږم. موخه دا ده، چې په پښتو کې ورته انډول لرو او که نه.

لومړی: (برېښنا) ترونی

په کوټو کې چې برېښنا څراغ روښانه کوو، نو انګرېزي ورته سویچ Switch په الماني ورته Schalter وایي وهو یا کیکارو. که دا په پښتو کوو یا نوره هم ښه، په پښتو ورته انډول لټوو، نو لومړی باید وپوهیږو، چې دا د فزیک له مخې څه دنده لري، د دي نور وژبو موخه به همدا وي او که څنګه؟

د فزیک له مخې دا هغه اله ده، چې دوه سیمونه (( برېښنا) وروني) سره تړي او یا د مرکیدو وخت کې یې سره بیرته بیلوي. پوښتنه دا ده، چې دا که مور د سویچ په ځای «ترونی»، وپولو، نو موخه ور به نه وي؟

د پورته انګرېزي او الماني ژبو ویونو له پاره انډول همدا «ترونی»، دی.

دا چې داسې بلل یې ښه کار دی او که نه یا په داسې بلنوسره هم انده یوکه نه، په دي باندي خبرې نه کړو، خو دا همداسې دی، دا ترونی دی اونه بل څه.

دویم: (برېښنا) ساتنټرونی

په الماني کې Sicherheitsschalter او انګرېزي کې safety switch لرو. دا په کور کې هغه برېښنا یې جوړښت دی، چې د شارتي یا لنډپر کېدنه کې برېښنا پرې کوي، دا په دي مانا، چې په کور کې که کوم برېښنا یې جنجال منځته راشي، نو برېښنا

پرېکوی، یعنی دا هغه اله ده، چې کور او هرڅه ساتي، له همدې امله یې مانا هم ،،  
ساتننډونۍ،، کیدۍ شي یا ده، چې همغه خپله موخه په گوته کوي.

دریم: راکښنه

د الماني Spannung، چې پښتوانډول یې په لاندې ډول روښانه کوو:

روښانونه: شپانونگ نوپه دا ورځني ژوند کې څه مانا لري؟

الف: که دوه میین سره مخامخ شي، نو رپيري اوزورنه یې داسې لرځيري، چې گوندي  
یوبل غبرکې ونيسي. (د غبرکې نیونې میل)

ب: که دوه سره په کرکچ اخته یا سره وړان کسان مخامخ شي، نو د کیني څخه یې  
زورنه رپيري، چې گوندي یوبل سره ووهي. (د تیلوهني میل).

په برېښنا کې یې روښانه ونه: په برېښنا کې هم شپانونگ (دې ته برېښنا سرچینه هم  
وايي) د دوه قطبونو سره مخامخ کیدو سره د دوي په منځ کې د راکښني یا تیلوهني میل  
منځ ته راځي، چې دوه سیمونه (وړوني) یې سره لري.

همغه قطبونه سره تیلوهني او مخامخ قطبونه سره راکاري.

پوښتنه: ایا دا به هغه خپله موخه روښانه نه کړي، که دا راکښن- تیلوهنه وبولو؟

یا لند: راکښنه وبولو؟

بلل یې د هرچا خوښه، خو همداسي ده.

## د ویونو پښتو بللوسره نو څه وکړو؟

د ویونو یا شیانو بللو له پاره، چې د نومونو اوشیانود ،،یو،، له ډلې وي، هغې ته  
هرومروانډول په پښتو هم لرو او باید دا ورته له خپله ځانه پیدا نه کړو، چې دا مو  
هرومرو د ناسمون سره مخامخ کوي، چې بیرته سمون یې بیا پوره ستونځمن دی، ځکه  
چې نور لیکونکياولوستونکي ورسره بلديري او دا بلیدپدل بیرته راستنول پوره ستونځي  
لري.

دوي خُکه دا مني، چي گوندي دا خوژبپوهانو نومولي اوباید سم وي، چي دا ناسمه لاربنسونه ده.

د بيلگي په توگه اوبلن اوکچه وگوري.

،، دوه ،، دري،، همداسي پرپرډولکه څنگه چي دي، خُکه چي دا په ټولوژبوکي همداسي دي.

لکه دا لاندې بيلگي:

ستاندارد ( معيار ) (دا گوره ايستاندارد نه دی)، نوځوبنه مو، چي څه يي بولي، خوبل بلل يي پوره ناسم دي.

څلزيوس په ټولوژبوکي همداسي دی او موربه هم ورته همداوایو يا الخهايمر ( الزايمر ) اونور.

## دويمه برخه

د نه په پښتو بللشوو نومونو او ويونو د پښتو ناسم انډول

په دي برخه کي غوالم د گرانولوستونکوسره هغه څه گډ کړم، چي ژبي ته مو ناسم راننباصل شوي، دا په دي مانا چي ناسم مو ژبي ته نه دي راننوتي، دا ناسم راننباصل شوي دي.

## اوبلن



زموږ هیوادوال یا نوره هم ښه، لیکونکي د مایع په اندول نه پوهیدل اودا چې مسلکي نه وو، نو پوهیدلی هم نه شو یا په دې هکله له ستونځوځانونه ژغورل، نودې ته یې یعنی مایع ته د اندول له پاره اوبلن نوم وټاکه. په وټاکه باندې ځکه زور اچوم، چې اندول یې ورته ونه کاراوه اوله دې امله یې داسې ناسم اوبلن وباله.

اوبلن په ژبه کې یو پیدایښتي خوي یا وی دی او په نورو ژبو کې هم اندول باید ولري. دا چې اوبلن لا بهیدونکي نه دی، نو له دې امله د عربي مایع اندول هم نه شي کیدی. دا نوم ورته ټاکل شوی یا غوره شوی دی اونه په پیدایښتي توګه دا اندول دی.

مور د دباندني وی یا نوم له پاره پښتونومنه ټاکو، مور یې اندول پیدا کوو، چې دا کار شونی دی.

زموږ ژبپوهانو فکر کاوه، چې ګوندې مور د مایع له پاره پښتو اندول نه لرو، نو له دې امله یې مایع ته اوبلن نوم وټاکه، چې په همدې غږېږو.

مور د پرتتونه لرو، چې مایع دي، دا په دې مانا، چې دا د تنونو ګډ خوي مایع د تنونویو ټولګی جوړوي، نو له دې امله داسې مخ ته ځو او فزیک څخه ګټه پورته کوو یا اخلو:

مور تنونه یا اجسام د خویونو له مخې یاد زرو سره ټینګ نښتوالي له امله (چې د جوړښت له امله یې غوره کوي) په درې ټولګیو وېشو (فزیکي پیژند):

لومړی:

کلک بدنونه، د بدنونو هغه ټولګی، چې بې له باندني اغيزي یې زري سره کلکي نښتي وي او بې له باندني زوره ځای په ځای وي.

لکه: تیره، لرګی، یخ، واوره او اوبلنه واوره (دا هم لا اوبه نه دي) اونور

دویم:

تښتیونکي – یا غاز ډوله بدنونه: د بدنونو هغه ټولګی دی، چې زري یې سره نه وي نښتي اوزر سره بیلیري او یا چې بې له باندني اغيزي تښتي (هرې لور ته ځلي). دا به نو د ژبي د قانون اود دې خوي سره سم تښتیونکي یا تښتیدوني بلل کیري (نه! ښه یې: تښتیونکي دي) او سم اندیز هم ځکه دی، چې هرې لوري ته تښتي لکه غازونه. د اوبو بوخار اونور

دریم:

د بدنونو هغه ټولگی چې زری یې داسې نښتی وي، چې کلکې نه وي او یوبل ټیوهي یعنی مخ ته بیایي یا چې بې له دباندني زور یا اغیز بهیږي. دا بهیدنه یې خوي دی اوله دي امله بهیدونکي یا بهیدوني بلل کیږي یا د بدنونو بهیدونکی ټولگی بلل کیږي.

نور همداسې مخ ته خو: اوبه، شدې، شرومبي، تیل او ورته شیان یعنی تراوسه مایعات څه خوي لري؟

دا هر څه د همغه خوي له مخه نومول کیږي.

دا چې دي اوبلن ډېرزورولی یم، بیا یې لږ تکرار، دا لا ډېري روښانولو له پاره.

دا څه چې اوس لیکم دا د دي شیانو لپاره په هره ژبه کې د خوي څخه رانیول شوی او د همغه له مخې سم نومول شوی، که دا په عربي کې هم وي، چې مایع تري نومول شوی (په سم او ناسم یې نه پوهیږم، ځکه چې مور زیات نومونه له عربي هغسې سم نه دي رانیولي او هیڅ ورباندې پوهیږو نه، چې مور او تاسې اوس همداسې کوو. دا مې اوس ځان ته روښانه کړه، چې د مایع اندول هم په پښتو بهیدونکی دی).

اوس بیا دریم ته راځو، ځکه چې همدا زموږ د ادیبانو څخه ناسم نومول شوی او ژبه تخریبوي .

مور لوستلي: هغه څه چې بهیږي ، مایع یې بولو.

راځي فکر ورته وکړو: هغه څه چې بهیږي، دا څه ډول خوي دی، یعنی دا د بهیدني خوي لري، یعنی بهیږي. یو څه چې د بهیدني خوي ولري، نو هغه به ایا - د خوي له مخې - بهیدونکي ( لنډ: بهیدوني) بدنونه نه وي؟

د بدنونو یا ښه یې خویونو یا ویونو داسې بلل د چا د خوښي کار نه دی، یعنی یو څه ته بل بلل ټاکل، چې هغه به هرو مرو ناسم وي.

جبه اوبلنه ده، هغه څه چې اوبه یې زغملې وي، اوبلن دی، مگر یوڅه مایع اوبلن نه دی، پخپله اوبلن لا نه بهیږي. دا گاز یا غاز، چې تاسو ورته گوته نیولي ده او ناسم یې، اوبلن غاز، بولی، د اوبو سره گډ خوي یې یواځې دا بهیدل دي، نور بل کوم خوي ورسره گډ نه

لري او نه يې اوبه زغملي، چې اوبلن شي، دا بهيري، چې له دې امله بهيدونکي غاز دی او نه اوبلنيري.

يادونه: اوبلن لا تراوسه کلک يعنې نرمه واوره ده، چې پسې ويلې کيږي اوله دې امله چې توتي يا زري يې سره نښتي دي بيا اوبه کيږي، چې بهيري، دا په دې مانا، چې اوبلن اوبه نه وي، نو بهيدونکي يعنې مایع نه دي. اوبلن لا واوره ده خونرمه.

کرانو هیوادولو!

دا څه چې مور دلته لولو، دا په نورو ژبو کې هم همداسې دي، دا د زبو غبرگون يا موازيت دی. په الماني وايي: Alles was fließt; ist flüssig (هر څه چې بهيري، بهيدونکي دي) او دې بهيدونکو ته بيا Flüssigkeit وايي.

اوس نو سم اند په پوښتنه کې دی، چې دا اوبلن ښه دی، چې دا خوي نه ترې څرگنديږي يعنې بهيدل او که دا بهيدوني يا بهيدونکي سم نوم دی، چې د خوي څخه روښانه دی او خوي ترې روښانه دی؟

دا بهيدوني د موادو د يوه تولگي له پاره کارول کيږي، چې په هغو کې اوبه هم خوندي دي يا په همغه تولگي کې دي.

څوک چې د تلني توان لري، تلونکي دي. څوک چې د خورني خوی يا توان لري خورونکي دي، څه چې د الوتنو خوي لري الوتوني يا التونکي دي او داسې نور لکه اوسيدونکي، لوستونکي او او... يعنې د بهيدلو توانوالو ته بهيدوني يا بهيدونکي بايد وويل شي او دي، او نه دا ناسم اوبلن.

په پوره خواشيني بايد ووايم، موردا ستونځي لرو، چې مور د شيانو، ويونو اود ټولگيو نومونو او بللو سره په پښتو بلد نه يو او پښتو نومونه اوويونه او داسې بلل راته لږ هکپک کونکي برېښي.

د څو کاله دمخه مي،،کره،، غونډوسکه بللي وه يعنې همغه انډول نوم يې، چې نه مو منله. خپله غونډوسکه مور ته لږ بيخونده يا هسي څه برېښي، خو دې غونډوسکي ته عرب کره وايي. ،،کرته القدم (د ناسمي ليکنې بخښنه دي وي)،،.

د عربي مايع مانا Flüssigkeit دی. دا په شميروني کې کتلی شی.

د دې له پاره چې يو څه مو ژبې ته د پردې ژبې څخه راننوتې وي او اوس هغې ته پښتو اندول غواړو پيدا کړو، نو دا د همدې ژبې پوه څخه وپوښتې او يا يې بلې ژبې کې وگورئ.

که تاسوپه عربي پوه څخه وپوښتې نو هغه به يې درته هر ورو، ، بهيدونکي، ، مانا کړي. زه په عربي نه پوهيږم، خو اندول مې يې الماني ژبه کې وکوت او د هغه اندول په پښتو هم ، ، بهيدونکي، ، دی او نه اوبلن.

پای يادون:

هغه څوک چې په عربي پوهيږي، هغوي به هم پوه وي، چې د مايع د پښتو اندول بهيدونکي دي.

لر ورزياتونه:

په ډېره بخښنه بيا ستاسود رد (گرم) له پاره.

د اوبلن ناسم کارول:

پخ د تودوخې د جگوالي سره اوبه کيږي او بيا د تودوخې د نور جگوالي سره بخار کيږي.

واوره د تودوخې د جگيدوسره اوبلنه کيږي، بيا د توخي دنوري جگيدوسره اوبه کيږي، چې بهيږي، يعني د همدې تودوخې سره بيرته نه اوبلنه کيږي او بيا د تودوخې د نوري جگيدوسره بخار کيږي.

بيا: واوره اوبلنه شي، خو واوره ده اونه بهيږي، ځکه لا تراوسه اوبه نه ده. بيا د تودوخې د جگيدوسره دا واوره، چې اوبلنه شوې ده، اوبه کيږي، چې بهيږي او - بيرته د همدې تودوخې درجې سره - نه اوبلنه کيږي. د تودوخې د نوري جگيدوسره دا اوبه بيا بخار کيږي.

اور غور ځونه او اور بهيدنه :

ما - ماته د ډېر گران څيرونكي، اديب، ليكوال، شاعر درانه ليوال صيب - يوه ليكنه ولوستله، چې لاوا يې،، اوروبی،، بللی وو، چې زما اند يې زما د مخه ليكنې په بنسټ په دې هكله څه ليكلو ته راوهڅاوه، چې له تاسوسره يې شريكوم.

مورن اورغورخوني لرو، چې هغه اورراغورخونه يې بيا داسې حالت ته ورسيري، چې بهيري. د پورته روښانوني سره سم، دا هم دا د اورغورخوني لاوا، چې بهيري، نودا اوربهيدنه يا،، بهيدونکی اور،، دی.

دلته گورو، چې دا لاوا يا اور نه اوبلن کيږي، دا اور بهيري، نو له دې امله بيا هم په دې ټينگار کوم، چې د عربي مايع له پاره اوبلن کارول پوره ناسم دی.

## کچه

دا کچه زمور په ژبه کې د داسې څه له پاره زمور د ليکلوست خاوندانو له خوا کارولکيږي، چې هغه يې تربپوهيدني اوبنسټيزي مانا سره هيڅ اړوندوالی نه لري

کچه څه ته وايي اومور دا څنگه، ولي او څه ته څنگه ناسمه کاروو؟

زمور په ادبياتوکې،، کچه،، د ستاندرد( معيار)،، سطحې(هوارې)،، سويی، ليول له پاره کارول کيږي.

دا هر څه به روښانو او بيا به دې ناسمون ته گوته نيسو:

لومړی دا څه څيرو، د څه له پاره چې،، کچه،، کارول کيږي.

## لومړی: ستاندارد يا معيار:

يو ستاندارد **Standard** يو پرتليز ډوله يوونيز يا يوونيز شوی، لا نور هم پيژندل شوی او زيات کارول شوی( يا لږ تر لږه هڅيدنی وړ) رقم او ډول دی، چې يو څه جوړ کړي يا يو څه منځ ته راوړي، کوم چې د نورو رقمونو او ډولونو په مخامخ بريالی شوی وي. لنډ: دجوړښتونو په پرتله کې دجوړښت بريالی ډول جوړښت،، ستاندارد يا معيار،، دی

بیا: دا که کورونه وي یا ماشین الات، د جوړونې له پاره یې ډېر مسلکي کسان وړاندیزونه کوي او دا وړاندیزونه بیا سره پرتله کېږي، هر یو ډول چې د غوښتونکو کسانو خوښ شو، هغه بیا ستاندارد دي

## دویم: نيوو Niveau :

۱ – ټاکلې هواره یا کرښه ده، چې د ځمکې د سرهوارې سره غبرگه ځغلي. پوهیږو، چې دلته سړی سمسکیوالی سره پرتله کوي او دا هر اړخیز. دلته د نیوو په ځای هواره یا سطحه یا level راوړل شوی.

۲ - Niveau : یوه ټاکلې پورې ده، کومه چې له مخه ورکړ شوې سکالا باندې شتون لري او له هغې سره سړی یو څوک یا شي ارزوي. که څوک د زده کړې یا پوهې له مخې یوبل سره پرتله کوي، نو دلته سړی وايي، چې دا په یوه یا برابره سویه دي. روغتون یا بل څه چې سره پرتله کېږي هم سویه ویلی شو یا وایو.

،، هغه رښتیا سویه لري،، د روزني درجه

۱ – ته د ځان له پاره جگ ستاندارد یا معیار ټاکي، چې ته اوس سملاسي درس ویلو ته د تلو هیله لري.

## دریم: نورم Norm :

نورم: ټولیز منل شوی نه لیکلې لار یا قانون دی، چې باید د هغې پسې سمه تلنه وشي یا سړی ځان د هغې پسې چمتو کړي.

،، نورمونه کره کړی یا نورمونه کېږدی،،

دا یا هغه چې ټولیز مروج یا پیژندل شوی وي.

،، د هغې لویه د نورم څخه قوي تغیر ده،،

زیات وخت چې ډېر مخ ته لرو.

د انسانانو د گډ ژوند له پاره ټولیز پیژندل شوی، منلي باوري لار "ethische Normen" یا اخلاقي نورمونه.

دا په تخنیک کې تخنیکي نورمونه شته اوداسې نور.

## څلورم: سطحه ( هواره ) Ebene:

يو څه د يو بل څه سره په برابر جگوالي. دا دارزبنت له پاره کارول کيږي. دا هم ليول کارول کيږي.

اوس راځو کچونې يا کچې يا کچولو ته:

## کچول نو څه ته وايي؟

پيژند: کچول دې ته وايي، چې د کچونې لويه د يوه کره ټاکلي کچيون يا کچيووالي سره پرتله شي.

د يوې لويې د پيدا کولوله پاره دالويه بايد په اړونده کچونې په کچه شي. د بيلگي په توگه د يوه واټن معلومول په متر يا ... کچولو سره روښانه کيږي. که دوه اوږدوالي سره پرتله کوو، نو وايو، دا يو د دې بل څخه په کچه ستردی. دلته نو په کچه ستردی.

يعني کچه، کچونه اويا... د يوې لويې د څومره ولي د روښانولو له پاره اويا د دوه همغو لو يو له بل سره پرتله کونه هم بايد دا لويې په کچه شي.

د هغو څه له پاره، چې څومره والی يې نه څرگندوي اود يوبل څه د نورو کارولوله پاره د کچې کارونه ناسمه ده.

نوڅه په کچه کوو. د دې له پاره فزيکي لويې راوړو، چې کچيږي.

## ( فزيکي ) لويې څه شی دی؟

مور په ورځني ژوند کې زيات د دروندوالي، اوږدوالي اومهال سره سر اوکارلو.

دا لويي دي.

دا چي دا لويي څومره لويي دي، د کچيونونو سره يي کچوو.

کرنه: د يوي لويي کچه ونه، چي له دي لاري يي څومره والی خان ته روښانه کوو.

دا بايد د يوه څه سره پرتله شي، چي دي پرتله ونو څه ته يونونه ( يووالي) وايو. ناسم عربي يي واحدونه، چي واحد يوه ته وايي ( عربي کي ورته وحدة ) ه چي په سر يي ټکي وي، نه شم ليکلی) وايي ، چي انگرېزي او الماني يي Einheit, unit دي، چي د يوي الي له لاري کيدی شي اودا الي کچوون الي يا د کچونې الي بولو يعني هغه الي چي کچول پرې کيږي اودا يوونونو ته، چي د کچولو له پاره يي کاروو. کچيون يوونونه يا کچون يووالي ( کچه -وون-يووالي ) وايو.

يادونه: دي ته فکر وشي، چي دا څنگه وليکو!

د دي سره ډېر نابلد يو، خود څو واره تکرار وروسته ورسره بلډېرو.

يوه بيلگه:

يوونگردي يا يووالي گردی ( Einheitskreis ) هغه گردی چي وړانگه يي يو يوون ( واحد ) هغه ټيک يي : وحده يا يووالي)) وي.

مور اوس غواړودا ،، کچه،، ، چي ناسم کارول شوی، په جملو کي روښانه کړو.

،، سړ کال د ټول هواد په کچه د مالي ستونزو له امله ۲۲۰ کارخوني تړل شوي دي،،

د پورته سرليک لاندې مي يوه ليکنه په 19.2.2017

د روهي پاڼه کي ولوستله، زه خو يوه نه شوم- که ورته ځير شو- چي موخه به ترې څه وي؟

،، د ټول هيواد په کچه ...،، څخه ترې څه پوهيدنه نه لرو.

د ټول هيواد په کچه، يعني څه؟



د کچولو سره خو د شيانو څومره - يا څو والی او څوموالی څرگنديږي د گڼلو (شميرلو) له لارې. ستاندارد يا معيار، سطحه يا ليول هم دا نه دي، ځکه چې هغه د پرتلوني وروسته خبره ده.

دا څه چې مور لولو، نوبې له دې، چې د جملې په سمون يا ناسمون کې فکر وکړو، ترې رانيسو.

څه چې نوي وي، پرته له مرگه - هغه بڼه برېښي. ليکنو -، پرې ليکنو - او ترې پوهيدلو کې يې هم بايد سوچ وشي.

د پورته غونډلي سم نوڅه دی؟

سر کال په ټول هواد کې د مالي ستونزو له امله ۲۲۰ کارخونې تړل شوي دي.

که چيرې يولوستونکی يو نوی وی، يا نوم واورې، زيات وخت داسې کيږي، چې بې له دې چې د هغه وی په مانا وپوهيږي، هغه په خپله ليکنه کې د لوستونکوسره بېرته گډه وي.

بله بيلگه:

،، ولسمشر غني د سيمې په کچه د ترکمنستان...،،

په پورته کې هم، کچه،، بې ځايه کارول شوي. ،، د سيمې په کچه،، څه نه شته اونه څه ترې د پوهيدلو شته.

دلته ،، د سيمې په کچه،، ليکلو ته اړتيا نه شته او ناسم دی،

--- کله کله لولو، چې: ،،... په ډېره کچه...،،...

په ډېره کچه نه شته. کچه يوگون دی او ډېر د څوگون يا ډېرگون له پاره دی. پرته له دې د کچې داسې کارونه ناسمه ده، څه ترې پوهيدنه نه لري.

په پورته کې يوگون... دوه گون او څوگون څه دي؟

مورلوتونه لروپنځه گون، لسگون، زرگون. په همدې توگه يا په همدې لارموردا ... گون لرو.

يادونه: مور که يوهلويه په کچه کوو، نو دا هم ځل په کچه کوو. که مور غنم تلو، نو يووار يې کچه ځان ته روښانه کوو، چې څو مننه دي.

بله بیلگه: ، په ننگرهار کې د کابل په کچه یوروغتون جوړ شو،،. داسې څه ناسم دي. دلته لیکونکی د معیار یا ستاندارد له پاره کچه لیکي، چې خورا ناسم دی.

---- افغان نوولس کلنو د اسيا په کچه د کرکت تاريخي اتلولي وگټله،،

دلته موخه د اسيا په سویه ده. دلته نه څوک یا څه شی په متر کېږي، نه په کیلوگرام سره په ټول کېږي او نه په ساعت سره په کچه کېږي.

تر یوې اندازې اوکه تریوې کچې پورې. که ووايو چې تر یوې کچې پورې، نو دا کیدی شي تر ۱۰۰ متره پورې وي. دا سل متره یوه کچه ده. دا په دې مانا چې څه په کچه شوي، چې اوږدوالی یې ۱۰۰ متره دی.

له کچې ډېر: یوڅه چې دومره ډېر وي، چې کچول یې زیات وخت نیسي، نو کیدی شي ووايو، چې له کچې ډېر دي.

داسې څه نه شته، چې نه شي په کچه کیدی، خو که دا ډېر وي، نو داسې وایو.

په لوی کچه وونې (کچونې)

په لویه کچه:

یوډ کچونې څه چې په کچه کېږي، نو کیدی شي چې دا کچونه یې لویه وي، لکه څوخرواره غنم، یا زرو مترونو رخت اونور.

په کچه ډېر:

یوڅه چې په کچه شي او دا ډېر وي، نو وایو چې،، په کچه ډېر دی،،. څوزره یا ... متره یا کیلوگرامه او ...

یوڅه چې دومره زیات وي، چې په کچه کونه یې نه کېږي(؟) یا یې کچونه ډېر وخت نیسي، نو وایو چې ،، له کچې ډېر،، دی.

تر ډېرې کچې: یعنی تر ډېرې کچې پورې. دلته به نو ډېره کچه څه شي وي؟

دا کومه ترې پوهیدنه نه لري، نوله دې امله يې کارونه ناسمه، که څه هم مور د لیک کسان ورسره ډېر بلد يو، بي له دې چې پرې وپوهیږو.

لولو:

،، په ننګرهار کې د کابل په کچه یوروغتون جوړ شو، د ننګرهار په کچه یعنې څه؟ دلته کچه ډېره ناسمه ده. که د ستاندارد، معیار، سويه یا سطحې په ځای کچه لیکو د ژبې تخریب دی. زه د دې ډېر پلوی یم، چې څه ویونه په پښتو کولی شو، باید په پښتو یې کړو، که نه بیا د ناسم اېډول وی یا نوم څخه هغه د بلې ژبې وی یا نوم ښه دی. ژبه نه سوچه کوو. کچه دې همغه په خپله موخه وکارول شي.

## څه تکرار:

له ژبپوهانو څخه مرسته (تکرار راځي، خودمره ډېر نه، لکه دا کچه چې ډېره او ناسمه کارول کیږي.).

په اشنا ن ج کې لولم:

،، افغان نولس کلنو د اسيا په کچه د کرکت تاريخي اتلوي وگټله،،

زه به هيڅ وخت مبالغه نه کوم. زه - باور وکړی - په دې سرلیک نه پوهیږم چې دا سرلیک څه وایي. مگر سره له دې هم په دې چې مور او تاسو ټول پوهیږو، چې موخه یې څه ویل دي. که دی هر څه ولیکي دا موخه به ترې واخلو.

که دي ولیکي، چې ،، افغان نولس کلنو د اسيا په گربگروپ تاريخي اتلوي وگټله،، نو زه به ترې همغه یا همدغه موخه واخلم.

او که ولیکي، چې:،، افغان نولس کلنو د اسيا د کرکت تاريخي اتلوي وگټله،، نو دا به څومره موخه وره اوسمه وي، بي له کچې.

د اسيا په کچه یعنې څه؟ ایا دوه یا ډېرې همغه کومي لویې سره پرتله شوي، چې په کچونې یې روښانه کړي وي اوکه څنگه،

دا ټيم د اسيا يا د اسيا په سويه ، هواره، سطحه او... اټل شوی او نه د اسيا په کچه.

،، افغانستان کې د ناټو ځواکونو عمومي قومندان جنرال جان کېمبل وړاندې ويلي و، د اسلامي ډلې (داعش) ملاتړي هڅه کوي ننګرهار کې ځانته د سيمې په کچه مرکز جوړ کړي،،

پوښتنه :

د سيمې په کچه مرکز يعنې څه؟

مرکز چې د سيمې په کچه وي، دا به څه شی وي؟ د سيمې کچه څه شی دی؟

د سيمې په کچه به د سيمې اوږدوالی، يا سور يا د اوسيدونکو ځووالی او که....

دلته موخه د سيمې سويه يا سطحه، ... ده، يعنې يو څه چې نورو همغه ډول شيانو سره سيالي کولی شي.

د دې له پاره ، و پوهيرو، نو د پورته ويناو له پاره بايد هغه موخه ور څه ته پام وکړو. راضي چې څه لیکو، په هغې ځانونه هم وپوهوو.

پيژند: کچول دې ته وايي، چې د کچونې لويه (اوږدوالی، دروندوالی، مهال) د يوه کره ټاکلي کچيوون يا کچ يووالي ( متر، کيلوګران، ساعت) سره پرتله شي.

لرو:

الف: په ډېره کچه، د کابل په کچه، د اسيا په کچه، د هيوادپه کچه او د .... په کچه.

ب – له کچې ډېر، په لويه -، کوچنی کچه.

په پورته کې يا الف سم دی او يا ب.

لولو:

،، افغان حکومت په ځايي کچه سولي ته د طالبانو هڅول غواړي،،

زمورګران لیکونکي پوهيري، چې ،، کچه،، يعنې څه؟

ځايي کچه يعني څه؟ دا کومه لويه ده، چې کچ شوي يا کچيري، او همداسي د ، په ځايي کچه سولي،، به نو څه وي؟

## پوله (بريد):

لولو:

،، ...سيمه کې بدلونونه تر ډېره بريده د امريکا او غير اسلامي متحدينو د ...،،.

او همداسي: ،، تر ډېره بريده داسي ډنډوره شوي...،،.

له دې د مخه چې په ،، تر ډېره بريده غږيرم، نو بريد بايد و پيژنو.

بريد مورپه دا بلده پښتو پوله بولو، نو زه به هم وړانديز وکړم، چې د بريد په ځای پوله و کاروو، خو وروسته له دې.

پيژند: پوله د خلکو پټي، هيوادونه او که بل څه وي، داسي سره بيلوي، چې د پولي په هرځای کې يوه بريد تيگه يا بل څه کينول شي.

څومره بريدونه شته؟

لنډ:

لويه پوله، ډېرې پولي، کوچنۍ پوله، لري پوله، تر پولي پوري، له پولي خوا، له پولي دې خوا، اهلپولي بني -، کين -... لور.

،، تر ډېره بريده يا تر ډېرې پولي،، څه نه شته که تر ډېرو پولويا تر ډېرو بريدونو وليکو، خوموخه ور دی، ځکه ډېر بريدونه کيدی شي، خو ،، ډېر بريد،، نه شته. بريد يودی او ډېر ډی يانی ،، بريدونه،، کيدی نه شي.

## تر ډېره بريده (پولي)

ليکنې په ن ج ونو کې خوره شوي دويمه برخه

ليکونکی: ډاکتر ماخان شينواری

تر ډېره بريده،؟،،

د ټول افغان او روحي ن جالونو څخه په ډېره مننه، چې د ،، اوبلن، يعني څه؟، په هکله يې زما ليکنه خوره کړې وه. هلته مو دې ته گوته ونيوه، چې شدي، تيل او... اوبلن نه دي، دا چې دا بهيري، نوبهيدونکي دي.

گرانو لوستونکو:

ما ليکلي چې: ،، بدنونه د همغه گډ خوي له مخې نومول کيږي،، تیک نه دی.

تيک يې: اجسام يا بدنونه يا تنونه د گډ خوي له مخې ټولگيز کيږي، لکه شيدې، تيل، شرومبي ... او داسې نور، چې د بهيدونکو ټولگي پورې اړه لري يعني بهيدونکي دي.

د دې بڅبنه دي وي، چې د يو بل څه په پيل کې مو موضوع بدليري، خو دا ټول هغه څه دي چې تراوسه نيمگري پاتي دي او په داسې څه کې بيا هر ډول ستونځي رامنځ ته کيږي.

اوس خپلي اصلي موضوع ته راځم.

ما د يوه ن ج په مضامينوکې دا لاندې ولوستل:

،، ... سيمه کې بدلونونه تر ډېره بريده د امريکا او غير اسلامي متحدينو د ...،،.

او همداسې: ،، تر ډېره بريده داسې ډنډوره شوي...،،.

دلته خو ،، تر ډېره بريده،، ته اړتيا هم نه شته، خو که ليکونکي غواړي دا د ټينگار په توگه وليکي، نو بې له تر،، او ،، بريده،، يواځې ډېر لکلی شي يا ډېر وخت يا ډېر ځله، ډېر واره، چې يو څه ترې پوهيدل کيږي او که بيا هم غواړي بريد په کې ريشي، نو ،، له بريده ډېر،، يې بيا موخه ور دی.

او يا ،، اوياهم تر ډيره بريده سياسي او اقتصادي ... ،،

گرانو لوستونکو! مور تل په ،، بريد،، د ،، بريد،، له امله په پوله بريد کوو، پوله د بريد بريد گرځوو او بريد يې پرېږدو. خو دا مو د خبرو موضوع نه ده، که پوله وي يا بريد.

مور دي ،، تر ډېره بريده،، د ويونو يو په بل پسې ليکلو ته خپل پام را گرځوو، چې ايا داسې يعني ،، تر ډېره بريد ه،، موخه په گوته کوي او که نه؟ يا شته او که نه؟

يو څوک چې د يو څه سرته رسولو لپاره هلي ځلي کوي، نو تر ممکنه يا شونې بريده يا تر پولې هڅيږي او نه تر ډېره بريده يا تر ډېرې پولې. که يو څوک د يو څه سرته رسولو لپاره ډېر زيار باسي او ربرې وگالي، نو وايي، چې له بريده يا له پولې ډېر يا خوا او نه تر ډېره بريده. دا په خټه کې دده د توان پوله ده يا پوله بايد وي.

لنډ: ،، ترپولي پورې،، يا هم ،، له پولي ډېر،، يا ،، له ( تر؟ دا د تر وييکي (زما د ،، پرېپوزېشنونه...،، نامه کتاب کې وگورئ) پولي لږ،، لرو.

لاس ته راوړنه: ،، تر ډېره بريده يا تر ډېرې پولې،، د تورو موخه ورسره ايښونه نه ده يا دا نه شته. دلته به د ليکونکي موخه ،، له بريده ډېر،، وي. زه پوهيږم، چې دا زموږ په ژبه کې ورځنی شوی مگر دا بايد سم شي.

بيا: تر ډېره بريده يا تر ډېرې پولې: نه شته ځکه، چې پوله يوه ده، نو څنگه ډېر شي.

تر پولي پورې يا د پټيد پولي پورې...: دا شته

سم يې لرو:

له بريده يا پولي ډېر.

تر لرې پولي.

له پولي خوا

تر دې نږدې پولي

تر هغې لرې پولي

او داسې نور.

## بريد که پوله؟

موږ خو په ولس کې پوله لرو، پټي مو پولو رابيل کړي. په زياتو پوهنو کې يو نوم يو ځل او د يوه څه لپاره کارول کيږي، نو که شمير پوهنه کې پوله د يو څه لپاره وکارول شي، هغه بيا د بل څه لپاره نه کارول کيږي. په همدې توگه بريد. په شميرپوهنه کې ما ليکلي: د يو وکتور بريدتکي. که زه د ليمپټ لپاره ، چې پوله ده او ما هم همداسې بللي، بريد وليکم،

نو دلته مي ځان ته هم جنجال پيښ کړ. په همداسي نورو ليکنو کي وايو، چي : .. کي په .. برید وکړ، چي موخه ترې حمله ده. دابه ادیبانو ته ښه برېښي، خو دا پوله يې هغه له پخوا راپاتي ده. زمونځني هیوادوال که هغه نومونه، چي له فارسي ژبي سره گډ، په پښتو کوي، دا سمه نه ده، ځکه، چي دا دواړه ژبي يوه ريښه لري اوله دې امله، نو مورن دا گډ څه فارسي ته نه شو پرېښولی.

له پخوانيو کتابونو څخه گټه اخستنه اړينه ده، خو دې ته بايد گوته ونيسو، چي مورن له پخوا څخه په پښتو کي ډېر څه نه لرو، مورن همدا اوس خپلې ژبي ته وده ورکوي او دا په وده کي پوره چټکه ده. زمونځ هر شاعر او هر اديب د هغه وخت له ادبپه او شاعره ښه پوهيږي، چي دا يوه طبيعي پروسه ده او بايد همداسي وي هم. که په يوه ټولنه کي راتلونکي له پخواني د مخه نه وي، نو هغه ټولنه يې ودي وي، دا په دې معنا چي راتلونکي بايد له پخوانيو په هر څه کي د مخه وي، خو دې ته هم گوته نيسو، چي دا اوسنی وده په پخواني پرمختگ ولاړه ده.

## غبرگون:

### غبرگ

غواړم، چي د دې ليکنې په دې برخه کي يو وی (لغات) وڅيرم، چي د پښتو خپرونو کي د نورو ويونوپه ځای ناسم او زيات کارول کيږي. زه په پښتو کي نوښت ښه بولم، خو دا نوم په دې حالت کي بايد هغه ترې جوته کيدوني يا ترې د جوته کيدو موخه جوته کړي.

غبرگ په هندسه کي :

په هندسه کي دوه کرښي، چي څنگ په څنگ داسې وځغلي، چي سره غوڅي نه کړي او که غواړي، چي ناپای کي سره غوڅوي دا کرښي (خطونه) غبرگي بلل کيږي. مورن دا په نورو ژبو پارالل، يا موازي بللي.

غبرگوني:



که دوه کوچنيان د يوه مور په همغه وخت کې پيدا شي غبرگونی وي، چې په پارسي کې ورته دوگانه وايي . دا کيدی شي په پښتو کې دوه گوني ، درې گوني او داسی نور وپولو .

که چيرې څوک يو بل چا ته څه ووايي، نو دا وينا لوريزه وي (طرف لري) يو څه يا يو چا ته مخامخ وي، که بل څوک وغواړي، چې د دې خبرې په هکله څه وايي دا خبره به يا همغه لوريزه وي، چې وايو سپين د زير د خبرې په غبرگون کې وويل:

زير به يا د سپين خبرې سره غبرگ څه ويلي وي يانی همغه لوريزه به وي او يا به يی د ده خبره ورغبرگه کړي وي، چې غبرگه به وي، خو مخامخ لوريزه (په ضد يا که غواړی برعکس) .

که چيری په کوم کور کې پلار څه ووايي او د ده ځوي په دی اند نه وي او په مخامخ (ضد) يی څه ووايي نو دا مشر بيا دی کشر ته وايی، چې خبره مه راغبرگه وه .

که ووايو، چې د سپين د خبرې سره زير خبره غبره کړه، يانی دا غبرگه همغه لوريزه ده . زه تراوسه په دې نه پوهيرم، غبرگون به هندارونه يا انعکاس وي او که د چا ، څه يا د چا د خبرې په هکله به وي او که څنگه؟

که موخه ترې انعکاس وي، نو انعکاس اړين نه دی، چې غبرگ دي وي.

کا د ،، غبرگون،، په ځای په ډېره بڅښنه ،، گړنگون،، هم ووايو همدا به ترې و پوهيرو، چ څه له غبرگون پوهيرو.

مور لرو چې سپين د برگ د خبرو په هکله وويل:....،نوبيا غبرگون ته څه اړتيا ده.

مور ووايو چې ژبې سره غبرگې پيدا دي او هغه څه چې په نورو ژبو کې څنگه کارولکيري، په پښتو کې هم همداسي ده، نوراځی، چې د ،، غبرگون،، په ځای په ،، هکله، بسيا وکړو.

د لا نورې روښانه ونې له پاره لاندې پوښتنه ځوابوو:

ايا د غبرگون داسي کارونه، چې زموږ ژورنالستان يې کاروي اړينه ده او که نه؟

د ښه لاس ته راوړنې له پاره موردا د غبرگون کارونه په څو غونډالوکې روښانه کوو.

تکرار به ولري، خو د ښه پوهيدلو له پاره ښه دی، چې وښايودا د ليکوالان يو ذوق او د ژبي ناسمون دی او که د ژبي اړتيا.

لومړی بيلگه:

ترمپ وويل، چې افغانستان کې د سولي له پاره بايد لاري چاري وکتل شي.

د ژورنالستان ليکنه به وي:

غني د ترمپ د خبرو په غرگونکي وويل، چې په افغانستان کې سوله اړينه ده.

يا

غني د ترمپ د خبرو په غرگونکي وويل، چې په افغانستان کې د سولي کيلي د پاکستان سره ده.

سم يې:

غني د ترمپ د خبرو په هکله وويل، چې .....

دويمه بيلگه:

ترمپ وويل، چې د افغانستان جگړه کې د پاکستان ښکيلتيا بايد له پامه ونه غورزول شي.

غني د ترمپ د خبرو په غبرگونکي وويل، چې د جگړې بنسټيز مسؤليت د پاکستان په غاړه دی.

سم يې:

يو: غني د ترمپ د خبرو په هکله وويل، چې .....

دوه: غني د ترمپ د خبرو په ملاتړ وويل، چې .....

درې: غني د ترمپ د خبرو په مخامخ وويل، چې .....

بيلگه: ،، وسلوالو طالبانو په دې اړه تر اوسه غبرگون نه دی ښوولی.،،

د غبرگون په ځای که داسې وليکو: ،، دا چې په دې برید کې ولسي وگړو ته زیان رسیدلی او که نه چارواکو په دې اړه (په دې هکله، په دې باره (درې ده؟) لا تر اوسه څه نه دي ويلي.،،

دا پورته ویونه لرو، چې هغه بنسټیزه موخه روښانه کوي، نو دې غبرگون یا گړنگون اویا بل څه باندې ولي خپله ژبه تخریب کړو.

بیا: په هر صورت دا د غبرگون وي کارونه په داسې غوندالو کې ناسم او سم ناسم دی.

## سلمه اونه سلنه:

ډېر درانه اسوشیتد پروفیسور لیوال صاحب!

هیله ده، چې زما سلا مونه او نیکی هیلې به ومنې. باور وکړه، چې هیڅ مې زړه نه غواړي ستا له ارزښته ډک وخت ونیسم، خو زما زړه غواړي دا زما لیکنې – که څه هم په ن ج ونو کې خواره شوي – تاسو ته هم وښایم، په دې هیله ، چې د وخت د پیداکیډو سره لږ پام ورته راواړوي، خو دومره بیرته مې هم نه ده.

ما د اوبلن په هکله هغه وخت د پښتو نصاب لیکونکو سره هم خبرې وکړې، خو هغوي ته دا اوبلن - بي له کوم ژبنیز یا سم اندیز دلیل - ښه برېښیده.

د سلني په هکله هم داسې لږ څه.

یو څه چې یو ځل ناسم ورځني شي، بیایي سمول هم ډېر ستونځمن وي.

دا له لارې وتل زما د پاره زورونه ده. داسې لوستنه چې منځ ته راغلي له اته کاله زیات نه کیږي او کوم یو لیکونکي رامنځ ته کړي، بي له دې چې په کوم دلیل یې ودانه کړي وي. تر اوسه موږ د داسې سلني سره مخامخ نه وو.

گرانو لیکوالانو!

دا ۱۰۰ همداسې یو گڼ یا عدد دی لکه ۱۰۰۰، ۱۲۱، ۲۰۳ یا ۶۸ او نه کوم گڼ د ځانگړو بیلو خویونو سره.

هغه په سلو کې شمیرنه د ۶۸ یا د ۱۲۵ اگونو سره هم کیري، چې بیا یې په اته شپيتم او یا په یوسلو پینځه وینتم کې شمیرنه بولو. نوله دوي څخه دېرش به بیا هم باید دېرش اته شپيتمه او همداسې دېرش یوسل او پینځه وېشتمه بولو که څنگه؟

که دا لاندې

$$\frac{30}{100} = \frac{3}{10} \cong \frac{1}{3}$$

له کین و بنی لور ته: ۳۰ سلنه لولو، نو دا منځ کې هم باید درې لسنه ولولو او همداسې یو درینه.

همداسې

$$\frac{230}{1000} = \frac{23}{100} \cong \frac{2}{10}$$

دلته هم باید دوه سوه دېرش زرنه، درويشت سلنه اودوه لسنه ولولو او

$$\frac{3}{8}, \quad \frac{5}{21}, \quad \frac{37}{121}$$

په پورته کې هم باید درې اتنه، پنځه یوويشتمه او اوه دېرش یوسل یوويشتمه وویل شي.

که داسې نه وي، نو گرانو هیوادوالو باور وکړی، چې دا دېرش سلنه نه ده، دا دېرش سلنه ده، لکه دا نور هم - نه نه ده او - مه ده.

گورو، چې یو ناسم څه ژبي ته ساده ننوځي او ترې را وتل یې بیا پوره ستونځمن کار دی.

که مور هرڅه لیکو، باید په دلایلو او سم اند ودان وي، یعنې نوي څه. یو څه که زمونږ لپاره نابلد وي او پرې پوهیدنه باندې یې شک ولرو، هغه دې بیا نه کاروو. داسې ویل کیري، چې داسې کارونه باید دولتي څلور دیوالی کې وشي، خو ...

**پایونه: یا به ټول - مه په - نه اړوو او یا به د سلمی له پاره له سلنی څخه - چی دېره ناسمه، د پیدایښت سره تیري، توکلی، بی سم انده اوله لاری وتلی ده او په شنه زور مو منځ ته روړی - تیریزو.**

**دېرش سلنه او نه دېرش سلنه!**

،، ئ ،، ته اړتيا شته او كه په پښتو تپل شوي.

په خواشيني بايد ووايم، چي زه په گرامر، چي اسم، فعل، صفت يا ستاين نوم او كه نور څه شيان دي نه پوهيرم. خو بيا هم گومانمي دي، چي په ژبه پوهيرم او د ژبلاړ پسره سمپي كوم.

راځم خپلي موخي ته او هغه دا ،، ئ ،، ده

دا (ئ) په پښتو تپل شوي او هيله ده، چي ددي د كاروني څخ ځانونه وژ غورو.

ولي؟

دا ،، ئ ،، همداسي ويلكيري، لكه ،، ئ ،، نوبيا ولي دا ،، ئ ،،.

ځني وايي، چي دا يوه د فعل اودا بل د نوم له پاره ده، خود صفت له پاره هم بله په كي نه شته.

دا به منو، چي داسي. پوښتنه موداده، چي ايا په دي نورو بيگانو كي داسي نه ده؟ ، هغه په اسم، فعل اوصفت كي نه راځي؟

كه راځي، نو د هغوله پاره بيا ولي نوري بيگاني نه ليكل كيږي؟

كه داسي محته لاړ شو، نو كومانمي دي، چي موربه بيا په پښتو كي شل يا څلرويشت بيگاني ولرو.

پښتو به لهستونځو نه ډكوو.

د ډپر درانه استاد غضنفر ليكني باندي

داكتر ماخان،، ميري،، شينواري د ۲۰۱۲ ز.ك. د ماي نهم. بن المان

،، تل تر تله،،

ما د پورته سرلیک لاندې د Sunday, 05.06.2012, 11:51am (GMT) د استاد  
غضنفر یوه لیکنه ولوستله او زه یې هم دې ته را وهڅولم، چې له دې امله خپل اند، د  
گرانو لوستونکو سره گډ کړم.

زه ژبپوه نه یم، خو بیا هم زما په اند په ژبه پوه یم. زه په گرامر، چې قید، ضمیر او داسې  
نور څه دی؟ نه پوهیږم، خو لیکنه، زما په اند، د ژبلیک - او ویینې دود سره سمه کوم.  
پوهیږو، چې گرامر له ژبې راوستل شوی یا په ژبه شته قوانین د گرامر له لارې روښانه  
کیري او نومول یا بلل کیري.

زما موخه دا نه ده، چې څه لیکم، دا دې سم وي یعنې دا دې سم اندیز (منطقي) وي،  
خو په یوه څه خبرې اترې پخپله یو ښه څه منځ ته راولي او اندونه سره نږدې کوي. زه له  
ډیرو کلونو راپه دې خوا د ژباړې سره لاس او گریوان یم، نو داسې لیکنې سړی څه نا څه  
د ژبو د لارو یا اصولو سره بلدوي او دا د ژباړې څرنګوالی هم سړي ته لا روښانه کوي.  
ما چې په لیکنو کې د،، تر،، وی یا لغات ولید، نو زړه مې شو، چې په،، تر،، څه  
ولیکم. له دې امله د استاد غضنفر څخه ډېره مننه، چې د،، تل تر تله،، له امله یې دې  
لیکنې ته راوه هڅولم.

ما د،، تر،، په هکله لیکنه کړې، نور څه پرې نه لیکم (زما د پرېپوزیشنونو کتاب په  
کتابتون کوم کې کنټل کیدی شي)، راځم دې خپلې موخې ته.

راځی چې دا د،، تر،، ترن وی یا پرېپوزیشن بیا هم وڅیړو، چې څنګه کارول کیري.  
،، تر،، چې کاروو، نو دا به په اړینه توګه یوه پوله لري که دا د اوردوالي واټن یا  
دوخت واټن یا همداسې د ځای واټن پوله. یا د یو بل څه یا بل کوم یوون (واحد) واټن  
پوله وي.

یعنې دا څه؟

مور وایو: له کابل ټر جلالاباده. دا که پوره ولیکو، نو داسې به وي: له کابل څخه تر  
چلاباد پورې. یعنې کابل پیل دی او جلالاباد پای یا پوله ده.

پوښتنه مو هم همداسې ده.

پوښتنه: دا سرک له کومه ځایه (څخه) تر کومه ځایه (پورې) پوښ دی؟

دا سرک له هسکې مینې تر چوڼی (پورې) پوښ دی.

گورو تر کومه ځايه يوه پوله ټاکل دي او ،،پوري،، هم پوله په گوته کوي.

که ووايو: زه هسکې مينې ته خم او سپينگل له ما وپوښتي، چې ته هلته تر کومې ورځې پاتيري؟

که زه ورته ووايم، چې تر شپږم (پنجشنبې) پوري، نو دلته هم کومه ورځ د پولي پوښتنه ده او ځواب يې هم پوله ده ....

که ووايو: د سپينگل کورنۍ له لمسي تر نيکه زړور کسان دي يعنې له لمسي څخه نيولي تر نيکه پوري زړور خلک وو يا دي، نو گورو ، چې نيکه پوله ده ( تر نيکه پوري؟؟؟؟).

اوس راځو ،، تر تله،، ،، تل تر تل،، او ،، د تل لپاره،، ته. دا ټول په هغه خپل اړوند ځای کې ټيک دي او بايد هم همداسې وي.

دلته هم دا يواځې په جملو روښانه کوو.

،،... لپاره،،: زه د لسو ورځو لپاره کابل ته ځم. زه د تل لپاره په المان کې پاتيرم يعنې د ژوند تر پاي.

گورو چې دلته هم ،،تر،، بيا پوله په گوته کوي. زه په يوه وخت کې د تل لپاره له دي نړۍ ځم.

ترتله: زه دا اند لرم او زه به تر تل پوري ( او هغه بل يې ،، د تل لپاره) په دي اند پاتي شم.

زه نن کابل ته ځم او هلته د جون تر ۱۴ پوري پاتيري. ... هلته تر ... پاتيرم. د درې ټکو په ځای که تل راوړو، نو هم ټيک دی.

رحمان با با وايي: ،، تل تر تله برقرار دی رب زما،،

يعنې رب له تل څخه برقرار دی او تر تله پوري برقرار دی.

استاد غظنفر ليکي:

،،که څوک د متوفي په اړه وليکي چې : هغه له مور د تل لپاره لار ؛ دلته يې نه ( تل ) او نه هغه د کلاسيکو اثارو عبارتونه معادل دي. ځيني خلک ( د تل په مخه ) عبارت

استعمالوي چي شايد ( د تل لپاره) تر گردو نږدې معادل وي. مورن ويلای شو چي : هغه له مورن د تل په مخه لار.

( تل ) ډېره لنډه، يوه سيلابي کلمه ده خو د ابدیت لويه معنا پکې نغښتې ده. په همدې وجه ډېر ځله ليکونکي د هغې تر معنوي ( ماخان: د معنوي اثر لاندې ...) اثر لاندې راشي او يو څه نور توري ورسره زيات کړي چي په صورت کې يې هم د محتوا قوت پيدا شي. پخوانو چي ( تر تله ) جمع کړی او ( تر تلو) يې بللی دی، يا پې د ( تر تله ) په ځای ( تل تر تله ) راوړی دی، وجه يې همدا د ټينگار غوښتنه ده،،

هر څه چي پيل لري، هغه پای لري او همداسې هرڅه چي پای لري هغه پيل هم لري.

دا داسې کيدی شي چي ورسره ونه ويل شي، خو همداسې ده، لکه: زه تر... دلته پاتې يم، نو گورو، چي دايو پيل لري. که ووايو، چي تر تله، نو دا به هم يو پيل ولري، چي ددې له پاره بيا رحمان بابا ليکي: ،،تل تر تله،،

زمورژ بيوهان، چي ما يې په هکله له څو تنو او غوره تنوسره خبرې کړي، هغوي هم د استاد غضنفر په اند دي، خوزما په اند دا زمورد سم اند سره سر نه لږوي، چي د پای سره پيل بايد مل وي، که ورسره وويل شي اوکه نه او همداسې په څټ.

که د چا ژوندواتن غواړو وليکو، نو دا داسې ليکو:

سپين د ژوند واتن: له پنځم دورې ۱۳۴۰ څخه تر اتم د جوزا ۱۳۸۰ پورې

دا پورته کړی شوي له ،، له،، هم وليکو:

پنځم دورې ۱۳۴۰ تر اتم د جوزا ۱۳۸۰

مورکړی شو، چي همداسې وليکو: تل تر تله. دلته مو هغه ټاکلی وخت په گوته نه کړ، خو هغه ورسره شته او دا وخت ،، تل،، دی.

نو د رحمان بابا د شعر موخه هم له تل څخه دی او هغه تر تله پورې دی.

لنډ: له تل څخه برقرار دی رب زما او تر تله برقرار دی رب زما.

تل تر تله برقرار دی رب زما.



يادونه: که پای يې تل وي، نو پيل به يې هم تل وي يا په خټ: چې پيل يې تل دی، نو پای يې هم تل دی.

لنډ: رب تل شته او تل به وي. يا  
رب له تل څخه تر تله برقرار دی.

## دریمه برخه

### په نورو ژبو کې شته او پښتو انډول يې

په دې برخه کې ځنې ورځني څه، چې په نورو ژبو شته او مور يې لا تراوسه انډول نه دی پيدا کړي.

زه خو په دې انديم، چې زه څه لیکم، هغه دې هر وروسم وي، ځکه چې زه د همدومره ليکنې د فکرتوان لرم. زما په اند زه هڅيدلی يم، چې څه لیکم، په هغې سره پوهیږو.

ژبې سوچه کيدی نه شي، خوزه هم هغه ويونه کاروم، چې تراوسه د پښتو د خوب کټ لاندې پراته وي، خو هغه ماته سم برېښي، ځکه داسې نه دي، لکه بهيدونکي، چې په پوره نسمة توکه اوبلن وبولم او يا ستاندارد ته کچه ووايم.

زما د ليکنو په هکله ستاسود کړنو او مخامخکړنو (دا بيا د دې وی يعنې،، مخامخکړنو، د لومړي ځل له پاره کارونه ده، خو موخه ترې پوهيدل کيږي) هيله هم لرم.

زه ستاسو مخامخکړنو ته درناوی لرم او خپلې کړنې به ورسره هر وروسموم.

**لنډ:** څه مودې پيدا پښتني نومونو ته بايد په پښتو کې انډول ولرو او دا لرو، د لرو ځانگړنو سره:

زه نومونه نه جوړوم. زه کوم د بلې ژبې وی، چې کاروم، هغې ته په پښتو کې اندول لټوم او دا تل د زیاتوله پاره لرو. زه نومونه نه پیدا کوم، زه هغه لرلي نومونه گرانولوستونکو ته مخکې ږدم.

ځنې لیکوالان وايي، چې دې د ... ژبې وی ... ته څه ووايو؟

دا باید وڅیړو، چې هغه وی یې پیدا کړو، لکه، چې زموږ د لیک لوست ژبه کې زموږ مشرانو د مایع له پاره خپل اندول نوم نه وو کارولی، نو دا یې ورته غوښتل پیدا کړي، خو اندول یې پیدانه کړ او ناسم اندول یې ورته وټاکه.

دا ولې؟

دا ځکه چې دوی دې ته فکر نه وو کړی او یا یې فکر نه شوکولی، چې مایع څه شی دی.

دوي دې ته پام نه دی کړی، چې مایع یو خوي دی او دا خوي د تنونو یا شیانو یوتولگی جوړوي یعنې ټول هغه څه ته مایع وايي، چې بهیږي، دا دی، بې له دې چې نور مخ ته ولاړ شو، د مایع اندول پښتو مو وکاراوه یعنې بیهدونکي.

## پوهنیز نومونه:

په پوهنه کې نومونه - په ځانگړې توگه شمیر پوهنه او ځمکچپوهنه کې - یواځني دي یا یویواځني دي، دا په دې مانا چې هر نوم یوه او ټیک یوه څیره په گوته کوي او هره څیره یو او ټیک یو نوم لري. نومونه څوک په خوښه - چې څه یې زړه غواړي - نه شي ټاکل.

بیلگه: مستطیل ته به نو په پښتو څه ووايو؟

په مستطیل نه پوهیدم، نو دا به په بله ژبه کې گورم. انگرېزي اوالماني کې ورته rectangle and Rechteck وايي، نو له دې امله په پښتو کې - که دا سم وژباړو او دا چې څیرې دي، نو له دې امله بنځینه نومونه دي - ولاړگودی او یا کټمت ولاړکونجی بلل کيږي، چې هرڅه ترې پوهیدل کيږي او بل نوم ورته نه ټاکل کيږي یا نه ټاکل کیدی شي. دا چې سخت، نابلد او یا بل څه ډول دی، دا کوم بندیز نه دی، دا همداسې دی اوبس.

ایا هغه څه چې په نورو ژبو کې شته زموږ په ژبه کې هم اندول لري؟

هو.

نو ولي مور ځنو شيانو يا ويونو ته په پښتو کي نومونه نه لرو؟  
دا ځکه چې مور په نورو ژبويا نه پوهيږو او يا مو پام ورته نشته يا يې له پامه غورځوو.

هغه نومونه اوڅيونه، چې په پښتو کي تراوسه ورته د چا نه وي پام شوی، نو زموږ پښتانه پيداېښتي ده، چې هغو ته نومونه پيدا کړي، خو ستونځه په دې دوي ورته نوم پيدا کوي او دا سمه نه ده، ځکه چې پهکي تير وځي.  
د هر څه له پاره، چې په بله ژبه کي نوم وي، نو په پښتو کي هم ورته انډول شته، خودا چې مور په نورو ژبونو پوهيږو او يا زيات وخت دا نومونه له هغه چا پښتول کيږي، چې په کومه دباندني ژبه نه پوهيږي، چې له هغې څخه يې راواخلي او که غواړي، راوژباړي او يا لږ تر لږه له هغه چا وپوښتي او خبرې ته يې غور کيږدي، چې په يوه دباندني ژبه پوهيږي.

## Reflexion انعکاس يا (بیرته) راگرځيدنه

ازانگه ( انگيزه، انگازه): زما په اند به دا ،، د ازانگي به موخه ترې همغه د عربي ژبي انعکاس وي، چې په خلکو کي يې انعکاس ښه وي، يعنې دلته به ازانگه د انعکاس لپاره کارول شوې وي. دا ځکه وایم، چې داسې يو څه مي زمورد خورا درانه ليکوال ژورنالست، څيرونکي ښاغلي رفيع څخه اوريدلي (خداي(ج) دې وکړي چې دا مي ناسمي نه وي کړي او کومه ناسم پوهيدنه زما لخوا دلته نه وي رامنځ ته شوي، زه مخ له مخه د ښاغلي پوه څيرونکي رفيع صاحب څخه ډېره بخښنه غواړم ، په هر صورت زموږ د خبرو اترو موخه دا ،، ازانگه، ده.

راځي، چې له هر څه د مخه ( د هر څه له مخه مي ليکلی وو، خو د دې ليکنې سره مي له هر څه د مخه کړ) په انعکاس ځانونه وپوهو، د زبپوهني او فزيکي لار(قانون) له مخي.

که مور له کوټي په رڼا ورځ راووځو، نود لمر وړانگي چې په رڼه برېښنده شيانو ولويږي، هغه بيرته راگرځي اوسترگي موږ پښوي. کور هلته په کلي کي نه وايو، د لمر انعکاس يا رفلکشن مو سترگي راوږ پښولي، مور وايو، چې د لمر رڼا بيرته راوگرزيده او زموږ سترگي يې وږ پښولي. دا په دې مانا، چې دا رڼا په يو شي ، چې بيا روڼ برېښي لويږي اوبيا بيرته راگرځي. دا بيا په دې مانا چې مور نو د انعکاس او يا رفلکشن له پاره بيرته راگرځيدنه لرو، همداسي که غونډوسکه په ديوال وولو، هغه هم راگرځي، يا غږ په کوم

خای کې وکړو، چې هغه بیرته راگرځي. مور اوس دا تر څیرني (دا،، تر،، مي دلته ناسم ولیکه . سم يې د څیرني اونه تر څیرني) لاندې نیسو.

نو انعکاس د بیرته راگرځیدني یا راگرځیدني لپاره -چې انگریزي یا نوره هم بڼه لاتین يې reflexion دی - کارول شوی.

ترهغې، چې زما فکر رسیږي د عربي وی یا لغات ،،انعکاس،، په پښتو کې د درې څه یا ددرې ډولونو لپاره کارول شوی:

که یو څه په هنداره کې بیرته راگرځول کیږي یا راگرځول کیږي ( دلته بیرته راگرځول او راگرځولو لپاره زما موخه همغه راگرځول یا راگرځیدل دي، مور ورسره بیرته وایو، خو زه يې اړین نه بولم. دا به راگرځول وپولو) دا هم انعکاس بولو.

که په غره کې غږ وکړو او هغه بیرته واورو یعنې راوگرځي، دا هم انعکاس دی، همداسې که یو څه په ولس کې وشي، که بڼه وي یا بد دا په خلکو کې خورېږي، چې دا هم انعکاس بلل شوی.

لنډ: انعکاس په هنداره کې، انعکاس په غره کې د یوه څه د غږ انعکاس په ولس کې د یوه څه یا یوې شوي وینا انعکاس.

دا درې نومونې په ټولو ژبو کې په بیلو بیلو نومونو یادېږي. هغه څه چې هنداره کې بیرته راگرځي په الماني کې ورته ،،شپيگلونگ Die Spiegelung،، وايي او دې نورو دوه وو ته اېښو یا اېکو (اکو) Echo وايي، چې لاتین دی مور په پښتو کې هم د اسي نومونې لرو.

د اخرو دوه وو لپاره انگازه یا انگیزه(؟) کاروو، چې له دې امله پخپله هغه د عربي انعکاس دی او ازانگي یا بل څه نومونې ته اړتیا نه شته او په غره کې د غږ خوریدا هم انگازه یا انگیزه ده، یعنې خورشوی، چې مور ورته انگی وپله او غږ به مو وکړ، چې انگی انگی یو غږ بل هم راوکره.

که په هنداره کې یو څه یا یوه څیره (بیرته) راگرځي، نو هغه څه باید ونومو، د عربي انعکاس په خای. دا په هنداره کې یوه څیره چې (بیرته) راگرځي، وایو چې دا څیره هنداره کیږي. دا چې دا څیره هنداره کیږي، نو دا خو له هندارونې (هنداره کونې) بل څه نه دي، یعنې دا په هنداره یا اینه کې انعکاس هندارونه یا اینونه بولو ( هغه ستاسو خوښه هنداره

نوم مو بڼه راځي يا پښتو دی او که اینه). یعنی دې انعکاس ته هندارونه یا اینونه وایو. دا د پښتو گرامر په بنسټ سم دی

نو گرانو لوستونکو!

گورو چې د ازانگه په پښتو کې کومه تری بله پوهیدنه نه لري، یعنی ازانگه هم دا مور دلته بللي انگازه یا انگیزه (؟) ده، چې په خلکو کې خوریري، خو که غواړی، دا ازانگه بولی همخوبنه مو، کیدی شي.

،،اپکو یا اېښو یا انگازه یا انگیزه منځ ته راځي، که د غږڅپي داسې په زواک یا قوي وځنډیري، چې سړی دا غږ بیل بیل د اوریدلاس ته راوړني یا -نتیجې که غواړي د اوریدپایلي په توگه واخستلی یا احساس کړی شي. سره راټول یا سره یوځای شوي concentrate رفلکشنونه یا دا بیرته راگرځیدني(چې عربي کې ورته انعکاس وایي) شاید، زه په عربي نه پوهیرم)) د اکو یا انگازې یا انگیزې په څیر اوریدل کیري. د اکو وی یا لغات د یوناني 'Hχώ' څخه راغلی یا رانیول شوی دی.،،

که دا په هلمند کې شوي غونډې غږ خلکو ته ورسیري، نو په خلکو کې خوریدا یي همداسې په پرلپسې ډول منځ ته راځي، چې دا هم همغه د غره په څیر خپله انگیزه په خلکو کې خوروي. له دې امله دا هم انگیزه یا انگازه ده او که ازانگه یي بولی، هم خوبنه مو.

لنډ بیا:

لومړی: په هنداره کې د یوه څه بیرته راگرځیدنه هندارونه بولو او

دویم: په غره کې د غږ بیرته راگرځیدنه انگیزه، انگازه یا ازانگه بولو او بیا همداسې

دریم: د یوه سیاسي کس وینا، چې اغیز یې د خلکو لهخوا بیرته راگرځي، هغه هم انگازه، انگیزه یا انگازه ده.

## جفت او طاق ته په پښتوڅه وایي؟

پوښتنه. ایا مور پښتو کې د جفت له پاره په دې ورځنۍ ژبه کې اندول وی لرو او که نه؟

هو: هغه څه، چې دوه کيدی شي، هغې ته عربي جفت وايي، چې پښتو اندول يې جوړه دی.

پيژند: هغه گڼونه، چې په دوه وېشل کيږي، جوړه گڼونه دي.

هغه گڼونه، چې په دوه پوره نه وېشل کيږي، ناجوړه گڼونه دي.

لومړی:

ايوه يا بيوه چې څوک کوي او يو غويا (غوايي) ولري، نو جوړه ورته پيدا کوي. دا د غويانو جوړه ده، چې بيا سره دا جوړه ځغلي. څوک چې بوتان اخلي، نو د دباندنی اغيزو پرته به جوړه بوتان اخلي. او که په ټاکنو کې سره برابر ځغلي، نو همغه د بيوې او يا ايوي د غويانو په څير به دا يوه جوړه وي، چې دا جوړه بيا جوړه سره ځغلي. نه ليکو، چې غبرگ سره ځغلي، ځکه چې که جوړه نه وي هم غبرگ کيدی شي او يا غبرگ دي، ځکه چې گډ ووتونه يا رايې به نه لري، چې يو بل غوڅ کړي.

که يوه نجلۍ او هلک داسې لږپه خوي کې سره نږدې وي، نو کيدی شي چې ووايو: دوي به يوه بڼه جوړه وي.

دويم:

د جوړه مخامخ څه بولو؟

عربي يې طاق دی، هغه چې جوړه نه وي يعنې ناجوړه وي، نو گورو چې پښتو بلل يې ،، ناجوړه،، دی.

راځو شمير پوهنی ته

گڼونه : هغه پيداېښتي گڼونه چې په دوه پوره وېشل کيږي، هغو ته جوړه گڼونه وايو او هغه پيداېښتي گڼونه، چې په دوه پوره نه وېشل کيږي، هغوي ته ناجوړه گڼونه وايو. گوره زه ورسره دلته پوره نه ليکم، ځکه چې اړتيا ورته نه شته. پيداېښتي گڼو چې په پيداېښتي گڼ وېشل کيږي او لاس ته راوړنه يې پيداېښتي گڼ وي، نو، پوره،، ته يې هر ورو اړتيا نه پيښيږي.

جوړه گڼونه: ۴ و ۱۶، ۲۸ ...

## ستونځوبی

یو پوهان را څخه وپوښتل، چې د ستونځو حل ته څه وایي؟  
ما ورته وویل، چې ستونځوبی.  
دا نوولی؟

اوس دې نړۍ په هراړخیزه پوهنو کې دومره وده کړې، که څوک، چې څیرني کوي اوپه داسې پرمختللي ژبه وپوهیږي، نو د هر څه له پاره په پښتو کې هم هغه اړوندوي پیدا کولی شي.

لرو: ملګوبي، چې انګرېزي يې salt solution دی.  
لنډ: زه به د خوي له مخې لکه پورته د ،، اوروبي،، په ځای، چې له اورغورځونې منځ ته راځي يا پایله ده، اوربهيډنه، اوربهيډونکي... وبولم. په مننه

محلول ملحي saltzlösung  
حل solution ، lösung

مخامخکړنه (عکس العمل):  
دا مي همدا اوس فکر ته راغی، چې د یوچا د کړني سره چې څوک غواړي مخامخوالی وښايي، نو دا به هر ورو زما په اند مخامخکړنه وي.  
که غواړی، نو د همغه ،، عکس العمل،، سره پاتې کیږو.

## په ورځني ژوند کې ، چې ورسره مخامخ کیږو

- څنگه يې بولی؟  
له الماني څخه ژباړه يې
- ۱ - پلني د ربر پټی، چې له ژورې سکاره راپورته کوي:
  - ۲ - په مغازو کې چې تل گرځي اوشیان له یوه ځای څخه بل ځای ته وړي.
  - ۱ - ورونیټی: یعني یوڅه له کښته پورته وړي.
  - ۲ - بهیډنیټی: دا تل روانه پټی ده، له دې امله بهیږي یعني بهیډنیټی.

په پښتو کي د زياتو ويونو له پاره اندولنه شته يا مور (زه) نه پرې پوهيرم لکه

### معني:

د عربي، معنی، له پاره مور پښتو نه لرو، نو که پښتو يې، مانا، وليکو، دا به منو. همداسې د قطب له پاره هم پښتو اندول نه شته.

داسې ويونه هم بايد چې څنگه وي خپلې ژبې ته راواخلو، لکه چې رانيولي مو دي، که ليکنود يې د ځنوله پاره بدل شي، دا په ټولو ژبو کي ورځنی دی.

د بلې ژبې هر څه يا هر وی له پاره، اندول لرو، خودا بايد پوهنيز ولټول شي. داسې خو ما فکر نه کاوه، چې شمير پوهنه دې داسې سمه په پښتو شي، خودا چې دا نومونه او ويونه ټول پيدا پښتې دي، نور مور ژبه هم دا ويونه لري اودا به يواځني وي، دا په دې مانا، چې هر شمير پوهنيز يا هندسي څه پښتو اندول هم لري. خوبايد په دې اند نه و اوسو، چې ژبه دې سوچه کړو. که زما ليکنې وگورئ، سمې په پښتو دي، خودا مور له پيدا پښته لرو، نوي مې منځ ته څه نه دي راوري اوداسې بايد ونه شي، ومو کتل، چې څوک په خپله خوبه يوڅه يا يو وی په پښتو کوي، په هغې کي ناسمونونه راځي.

### گرانو هيوادوالو!

مور پوهيرو، چې پښتو په دولتي څلور ديوالي کي يوه ډيره پخوانی نوي، نردي شپيته کلنه ژبه ده، نو له دې امله يې علمي کول او د ځنو ويو په پښتو کول يا ورته پښتو پيدا کول هم ستونځمن دي. له يوې خوا مور چې څه زده کړي يعنې زموږ ټوله زده کړه هغه په پښتو نه ده او له بلې ژبې مو را اخستي او له بلې خوا په دا بله ژبه مو چې څه زده کړي، هغې هم ډېر ويونو (لغات له عربي رانيولي)، چې مور يې له دې امله د ډېل ستونځو سره مخامخ کړي يو. زموږ دا نردي شپيته کاله مخکيو په پښتو ليکونکو، څه له فارسي رانيولي، هغه په فارسي کي د عربي ويونه يې هم ورسره شايد (ياممکن) کټمټ راخستلي وي. بله



پوښتنه دا هم ده، چې هغه عربي نومونه چې مور يې د پښتو نومونو لپاره کاروو، ايا دا سم دي او که څنگه؟

دا هم بله پوښتنه ده، چې بايد پام ورته وشي.

## ايا مور پيدا پښتې پوهنې په پښتو ليکلی يا پښتو کولی شو؟

په دې هکله اوږدې خبرې نه کوم، لند يو څو بيلگې له تاسوسره شريکوم.

مشبوع به نوڅه وبولو؟

نه پوهيرم، چې له فزيک، کيميا او که له بيلوژي به وي، خوداسې مولوسنلي:

-- محلول چې نور مواد ځان کې نه شي حل کولی، مشبوع بلل کيږي.

يو څوک چې ډېر خوراک وکړي هم ورته وايي، چې مشبوع شوی اوميري، چې ډېر واښه وځوري. نو وايو چې ميره ټنډه شوي .

يو څوک چې نوره مړی نه شي خورلی، خوموروي او همداسې نور ژوي مريږي.

کوچنيانو ته هم چې مور ډېر خواړه ورکړي، راگرځوي يې.

په همدې توگه مو محلول يا حل ،، اوبی،، بللی، نوم مشبوع ته به څه ووايو؟

لکه چې ژوي مريږي، خو همداسې يو اوبی هم مريږي.

داسې وايو: هغه اوبی چې نورڅه ځان کې نه شي اوبی (دا گوره اوبه کولی نه بولو) کولی مور وي.

مشبوع = مور

بيا وایم، چې دا بل ډول نه شي بلل کیدی، دا په دې مانا، چې نومونه به نه جوړوو، هغه خپل نومونه به رابرسيره کوو يا له کټلاندي څخه راباسو.

### له شمير پوهني څخه يوه بيلگه:

ما خو ټوله شمير پوهنه په پښتو ليکي، خو بيا به هم يوه بيلگه له تاسو سره گډه کړم:

دايره، چې د دايري د منځني يوه لږه برخه قوس بولو او وتر او قطر لرو.

په پښتو يې:

گردي ( موربي په هسکه مينه کې گردی بولو)، هغه وړه د گردې د کرې برخې ته،، لينده،، وايو.

دايره = گردی

قوس = لينده

وتر : هغه کرښه ده، چې له گردی يوه ټوټه بيلوي، نو دا له دېامله ټوه وونی ( ټوټوونی) بولو ( بولوي نه،دا ټوټوونی دي).

وتر = ټوټوونی

ټوټه: د گردی هغه هواره، چې ده چې د ليندې او ټوټوونې په منځ کې پرته ده ( زه گوری،، ترمنځ او،، په منځ ني،، نه ليکم)، دا چې ولې؟

دا منځ پرېپوزېشن دی او منځتکی نه په گوته کوي اود،، تر،، ليکنه خو يې سوچه بوچه ناسمه ده. په دېه هکله دي زما د پرېپوزېشنونو کتاب و کتل شي.

قطعه = (گردی) ټوټه

نيمی: هغه کرښه چې گردی نيمی نو دا به نيموونې نه وي؟

قطر = نيمی ( اړين ده چې کرښه ورسره ياده، پوهيرو، چې دا کرښه ده.

گردی برخه: دا د گردی برخه ده، چې د دوه وړانگو او گردی ليندې منځ کې پرته ده.

قطاع = گردی برخه

وړانگه خوشعاع ده.

## له فزیک څخه

سیم یا څه، چې برېښنا وړي، نو هغې ته هر مومرو،، (برېښنا) وړونې دي او له دې امله یې برېښنا وړونې یا وړونې بولو

دا د ښوونځي د فزیک نږدې ستره برخه می پښتو ته را اړولې. په دې هکله می لیکنې کتلی شی.

**دا د گرانو لوستونکو له پاره یو څه وړاندې کیږي، چې کتل او اندونه سره یو کول نه، سره نږدې کول یې زما هیله ده او نه بل څه.**

نومونه یا ویونه باید پیدا نه شي. هر څه چې په پیداېښتي توگه په بله ژبه کې شته، په پښتو کې هم شته.

دوه پوښتنې دي:

لومړی: یو څه ته په پښتو نوم ایښول (دا به د خبرو وي)

دویم: د یوه څه په مانا ځان پوهول (دا باید وي)

نو که د دې ویونو مانا ولیکویعني مخکتاب، نړیوال جال، ملفون، شمیرونی، دا به اړیښ وي. دا چې څنگه یې وپولو، دا باید په پام نیولشوي وي، چې تخریب په کې نه وي.

بیلگې: بهیدونکوته اوبلن ویل، د سلمې په ځای سلنه، ستاندارد یا معیار، سطحې، لیول، نیوو په ځای د کچې کارول، چې دا ټول دېرناسم دي.

## څلورمه برخه

### د ژباړې له پاره یوه ننوتنه

دا برخه ځکه دلته په ورزیاتوم، ځکه دا هم مرسته کوي، چې څنگه ویونه یا لیکنې په پښتو موخه وړې وژباړو. په ژباړه کې غوره دي، چې ویونو اندول بللو ته پام وکړو.

سریزه:

زموږ هيواد يو وروسته پاتې هيواد دی. د کتابونو له مخې هم کمزوري دی. خپل پوهنيز څه نه لرو، نو د نورو پوهنيزو ليکنو او ادبياتو ته اړکيو يا اړ يو.

ما په پښتو ژبه کې د ژباړې په هکله داسې ډېر څه نه دي لوستي، نو گومان مې دی، چې ډېر اړخيزه ليکنه ( څيرنه راته لږ درنه ښکاري، له دې امله يې څيرنه نه ليکم) به هم بده نه وي.

زه خپله د ژباړې سره پوره يعنې لږ تر لږه له 1998 کاله راپه دې خوا هره ورځ سر او کا رلرم، له دې امله مې هم په دې کې په هراړخيز ډول فکر کړی، چې د گرانو لوستونکو سره يې شريکول اړين بولم. دا به د هغه چا له پاره پوره مرسته وکړي، چې غواړي ژباړو ته ځان چمتو کړي.

له بلې خوا مو په دولتي څلورديوالۍ کې ژبه ځوانه ده، نو که د ژباړې اړوند هرڅومره ډېر يا هراړخيز څه وليکل شي، نامناسب به نه وي. دا چې زما ريښه شميرپوهنه ده، نو پيداپښتي ياطبيعي ده، چې په دې اړخ به ډېر زور اچول شوی وي او دا راته پوره اړين هم برېښي.

## ژباړې ته څه اړتيا شته؟

دنړۍ هراړخيزه وده د نړۍ هيوادونه او قومونه سره نږدې کوي، په منځونو کې يې تجارتي او هم پوهنيزې اړيکې زياتيږي. د هيوادونو په منځ کې د راکړوورکړو اړيکې زياتې شوې، نو د تجارت په اړخ کې د توليد د رد او بدل له امله بايد د توليداتو په هکله معلومات يو له بل سره په اړونده ژبو ډېر شي، نو له دې امله ژباړې ته پوره اړتيا پېښيږي.

دانه تنها تجارتي اړيکو کې داسې ده دا په پوهنيزه اړخونو کې هم همداسې ده. په مختلفو هيوادونو کې د پوهنې د مختلفو اړخونو وده مختلفه ده، چې د يوې ژبې څخه و بلې ژبې ته يې اړونه په هر هيواد او هره ژبه کې اړينه کيږي.

افغانانو په ځانگړې توگه پښتنو ته خو د ژباړې اړتيا بيخي زياته ده او دا له دې امله، چې موږ په خپله ژبه هيڅ نه لرو، ژبه مو ځوانه ده. له يوې خوا يې وده نه ده کړې او

پوهنيز ترې رانيونې له پاره څه نه لرو او له بلې خوا مو دا څه چې رانيولي، هغه هم د پرمختللو ژبو څخه نه دي.

مورن چې څه لرو هغه مو زيات له فارسي رانيولي، چې له يوې خوا په فارسي کې هم په دې هکله ستونځې شته او له بلې خوا مو دا څه چې رااخستي هماغه زيات يې په خپله د فارسي نه دي، چې هغوي يې دا زيات له عربي رانيولي په ځانگړي توگه نومونه او خويونه.

### د پښتو پوهنيزې لاس ته راوړنې د کومه شوي؟

دا چې هيوادوالو مو د څلوېښت کالو را په دې خوا په جنگ کې تير کړي، نو هراړخيزه د تباهي او نابودۍ سره لاس وگريوان يو، نو له دې امله په پوهنيزه اړخ کې کومه لاس ته راوړنه نه شو لرلی. هغه پخوا يا دمخه مو هم د ژبې له مخې کومه وده نه وه.

دا چې مورن ټولې پوهنې له نورو ژبو يعنې فارسي او کله کله له عربي رانيولي، نو نومونه او خويونه مو کټمټ رااخستي او راته داسې معما غوندي برېښي. که دا نومونه بيا په پښتو کوي، دا بيا يوه معما ده، چې د ډېر عمر خاوندان يې درسره نه مني، دا په ځانگړي توگه په تخنيکي پوهنو کې. ما د علومو اکاډمي د شميرپوهنې او فزيک په څانگه کې وپوښتل، چې د،، کړي،، معنا په پښتو څه ده، يا کره څه شي دی، نو ټولو ويل، چې لکه د ځمکې کره. يوه ورځ يو ملا راغی، لږ داسې په عربي راته پوه برېښيده. ما د کړي د معنا ترې وپوښتل، هغه سملاسي وويل، چې غونډوسکه يا توپ. که گوگل ته فوتبال په انگرېزي ورکړی، نو کرته القدم معنا درکوي، خو که په ښوونځي کې ښوونکو ته هم دا ووايي لمړی درپورې خاندي او بيا درته وايي، چې مورن د کړي سره بلد يو. دوي يې درسره نه مني، ځکه چې دوی ته غونډوسکه يو بي معنا څه برېښي او فکر کوي، چې کره خو يو غټ څه بايد وي، نو غونډوسکه په شميرپوهنه کې څه غواړي.

که شميرپوهنې ته يو ځغلند پام وکړو، وبه گورو، چې پښتو په کې خورا کمه ليدل کيږي.

مور له عدد، جمعې تفریق نیولې تر خط او داېرې پورې ټول داسې دپښتو نومونه نه دي راوړي یا نه دي کارولي، که څه هم دا نومونه په پښتو کې همغه له پیدایښته لرو.

## د ژباړې لاندې څه پوهیږو؟

په ژبپوهنه کې د ژباړې لاندې سړی له یوې خوا ( لیکل شوي) کره شوي لیکنه له وتونژبې (ترې ژباړې ژبې) په یوه موخه ژبه ( پرې ژباړې ژبې) اړول یا ښه یې ژباړل دي، دا ژباړه یا ترجمه بلل کیږي له بلې خوا د دې لاندې سړی د دې کړنې یا کار نتیجه پوهیږو.

ژباړی د ژباړې له پاره دومره وخت نه لري چې هر لغات په دکشنري کې بیا بیا وگوري او د یوې بلې ژبې سره یې پرتله کړی شي.

زه چې کله د یوه لغات په ژباړه کې ستونځې وگورم، نو بیا یې د بلې ژبې سره پرتله کوم، که د بلې ژبې سره زیاته بلدتیا هم ونه لرم، خو هغې موخې ته په کې رسیدی شم.

ژباړې کې یو څه چې له وتونژبې څخه و موخه ژبې ته اړول کیږي، نه دا چې خونديږونه او موخه یې په موخه ژبه باید بیرته ورکړل شي، بلکه د موخه ژبې د خلکو کلتور او کړو وړوته هم په کې پام باید شتون ولري. دا ژباړه یو په یو د وتونژبې اړول په موخه ژبه نه دي، چې له ژباړې څخه مخ ته بیول کیږي. دا د پردیو یا په بل اړخ د پردې کلتور څخه د خپل کلتور په پام کې نیولو سره کیږي.

## ټیټاک یا ښه سمه ژباړه کومه ده؟

لومړي اري یا اصلي پوښتنه دا نه ده، چې ټیټاک ژباړه کومه ده؟

اصلي پوښتنه په څټه کې دا ده چې،، داسې یو څه یعنې ټیټاک ژباړه شته؟،،.

داسې یوه پوښتنه ساده ځوابوو او وایو، چې نه.

یوه ټیکټاک ژباړه به یوه سمه ژباړه وي، کومه چې د ذهني ارزونې له مخې (د لیدونکي په سترگو) داسې برېښي، چې ټیکټاک به وي.

که چېرې تاسو د مختلفو کسانو ژباړې وگورئ، نو کټمټ به نه وي. ښه ژباړه به هغه وي، چې د وتونډي (ترې ژباړې ژبې) خونديونې موخه په موخه ژبه (پرې ژباړې ژبې) کې بیرته ورکړ شوي وي. بیا هم د مشتري له پاره هغه ښه ژباړه ده، چې د هغه خوښه شي.

دا پوښتنه بیا هم رامنځ ته کوو، چې مشتري د ژباړې څخه څه غواړي؟  
ښه ژباړه. دا نو کومه ده؟

دا هغه ژباړه ده، چې د وتونمتن یا وتونخونديونې ټولې برخې اصل ته وفادار بیرته ورکړ شي یعنې په موخه ژبه کې باید خوندي وي.  
د لیکونکي د فکري توان خونديونه باید پوره په موخه ژبه کې ورکړ شوی وي، بې له کومې ښکلاينې او یا محدودونې، فشار او یا توگنې.

دا باید د لیکونکي موخه لور د بنسټ په توگه ولري.  
دا باید طبیعي، ساده پوهور لیکل شوي وي لکه اصل.

## د ژباړې دنده:

له دې د مخه چې ژباړې ته راځم، د ژباړې او ژباړو موسسو غوره والي او د دندو جدیت ته راځم.

د ژباړو دنده لږ تر لږه دا هم باید وي، چې ځنې ناسم نومول شوي شيانو ته د سمې نومونې لارې چارې و لتوي. د بیلگې په توگه که یو ژباړی د ،، ستاندارد،، نوم سره مخاخ کیده، نو دا دې ،، کچه،، نه بولي، ژباړی باید د نومونو په معنا پوره واک ولري.

پښتو ته د ژباړو دنده له دې درنه ده، لکه چې دوي ورته فکر کوي، ځکه چې زموږ ژبه باید په ژباړه تکيه وکړي، بله لار مو نه شته. خپل څه نه لرو، هغه څه چې باید ولرو، هغه باید ژباړي وي، يا که ليکنې وي، نو هغه هم باید د پرمختللو ژبو راټولې شوي ليکنې وي. هغه مؤسسې، چې د ژباړو درنده دنده يې په غاړه اخستې ډېر مسئوليت لري، چې اړتيا سره سم ژباړو ته پامرنه وکړي او زما په اند دا د ژباړې موسسې باید د ښه ژباړو له امله د دولت له خوا ملاتړ شي او د نورو پوهنيزو موسسو په څنگ کې اقتصادي ملاتړ شي، ځکه چې موږ په ژباړو ولاړ قوم يو، ژبه مو باید د اړتيا سره سمه وده وکړي او دا د ژباړې له لارې شونې دي.

نه دا چې يو مسلک څومره غوره دی، بلکه په ټوليزه توګه ژباړه څومره غوره او مهمه ده. د پوهنيزو څيړنو له پاره يواځنې لار دا ده، چې د ژباړو له لارې کتابونه زموږ ولس ته وړاندې کړو، هغه څوک، چې پوهنيزې څيړنې کوي، دا به له دبانډنې پرمختللي ژبي د ښه پوهيدو له امله ناشونې ده او پسې لار يې د ډېرو کتابونو ژباړه ده..

د ژباړې مؤسسو او همداسې د ژباړې مسئوليتونه زيات دي، چې ولس ته ښه او سمه ژباړه وړاندې کړي.

## ژباړې باید څوک وي؟

ژباړونکي باید مسلکي خلک وي، ژباړي څو کاله په دې برخه کې باید د پوهنتون څخه وتلي کسان وي، چې دامسلک يعنې ژباړه يې لوستلې وي. دا د دپلوم ژباړې، په ژبه کې وارد دي او په دواړو ژبو برلاسي لري.

زموږ دپاره ژباړې باید لږ تر لږه هغه کسان وي، چې په موخه ژبه اووتون ژبه ښه پوه وي او د مسلکي ژباړې په مسلک بايدښه برلاسي وي.



## خو ډوله ژباړه شتون لري؟

که په شډله توگه يې ووايو دوه ډوله ژباړه شتون لري. يوه يې د ادبياتو - او بله تخنيکي ژباړه ده، چې دواړه زيات په ژبه بلديو ته اړتيا لري، دومره توپير لري، چې تخنيکي ژباړه ټکي په ټکي (موخه داده، چې هر لغات بايد وژباړل شي) بې ځانگړي پام څخه موخه ژبي ته اړول کيږي. تخنيکي ژباړه اړتيا نه لري، چې لوستونکو باندې روحي اغيز ولري او ځان ته يې راکاږي، بلکه يو ټاکلي معلومات وړاندې کوي.

د ادبياتو ژباړه کې هم بايد هغه بنکلا او راکبنه شته وي او په لوستونکو همداسې اغيز ولري، لکه وتونزبه کې چې شتون لري.

## د ژباړې غوره والي.

گرانو هيوادوالو. زه د ژباړې د اهميت څخه چې غږيږم، کله، کله يا زيات وخت نومونو ته راحم، ځکه چې مور ډېر څه په خپله ژبه نه دي نومولي، نو دا څه سره چې سر او کار لرو په پښتو راڅخه نوميري يا نور هم ښه راڅخه بلل کيږي، ځکه چې نومونه شته. زه په دې ټينگار نه کوم، چې دا زما نومونه دي سم وي، خوزه وایم، چې دازما نومونه نه ده، بلکه دازه يې چې څنگه بولم راته ورځني نه دي، مگر د ولي له پاره يې دليل راوړم.

## مور دوه ډوله ليکنې لرو.

لمري پخپله په يوه موضوع خبرې کول او دويم د بل خبرې له بلي ژبي راحستل دي.

که يو څه پخپله لیکو، نو نور،، ترې رانيونو،، ( مؤخزون، ) عربي لغات دی، خدای (ج) دې وکړي چې سم مي ليکلی وي، خو د سمی جوگه يې نه يم ((. يې داسې رانيسو، چې څه ترې پوهيدلي يو او ممکن هغه د بل ليکونکي موخه په کې نه وي راغلي، د سمون او ناسمون له پاره يې جوگه يو، مگر څه چې ژباړو، هغه د هغه د

موخه ورې ژبې يا د ترې ژباړې ژبې د ليکونکي کار دی، مور يې خونديونې ته د تغير اجازه نه لرو.

## لږ ورزياتونه:

دا لاندې غزونه به لږتکرار وياولرېبه له خپله خايهوروسته راځي، خوسره له دېغواړمدا تاسوگرانولوستونکو ته وړاندې کړم.

گرانو هيوادوالو! مور پوهيرو، چې پښتو په دولتي څلورديوالي کې يوه ډيره پخوانی نوي، نږدې شپيته کلنه ژبه ده، نو له دې امله يې علمي کول او د ځنو ويو په پښتو کول يا ورته پښتو پيدا کول هم ستونځمن دي. له يوې خوا مور چې څه زده کړي يعنې زمور ټوله زده کړه هغه په پښتو نه ده او له بلې ژبې مو را اخستي او له بلې خوا په دا بله ژبه مو چې څه زده کړي، هغې هم ډېر ويونو(لغات له عربي رانيولی)، چې مور يې له دې امله د ډبل ستونځو سره مخامخ کړي يو. زمور دا نږدې شپيته کاله مخکيو په پښتو ليکونکو، څه له فارسي رانيولي، هغه په فارسي کې د عربي ويونه يې هم ورسره شايد (ياممکن) کټمټ رااخشلي وي. بله پوښتنه دا هم ده، چې هغه عربي نومونه چې مور يې د پښتو نومونو لپاره کاروو، ايا دا سم دي او که څنگه؟ دا هم بله پوښتنه ده، چې پام ورته وشي

زه له ډيرو کلونو راپه دې خوا د ژباړې سره لاس او گريوان يم، نو داسې ليکنې سړی څه نا څه د ژباړې د اصولو سره بلدوي او دا د ژباړې څرنگوالی هم سړي ته لا روښانه کيږي.

که ژباړه کوو، نو بايد په ترې ژباړه ژبې (وتونژبې) هر وی يا هر څه وژباړل شي يواځې پرې ژباړه ژبې ( موخه ژبې) گرامر يا ليکنود سره بايد سم وي.

په ژبه کې ښکلی وي او ښه يا بد وي يا لغات نه شته. دا چې ژبه د انسانانو ده ، نو نا ښکلي او د هرچا د خوند سره سم به همغھسي ويونه هم لري.

## د ژبو پيدا پښت، چې غبرگي پيدا شوي:

زه د ژبو د پيدا پښت څخه چې غبرگي، موخه ورڅخه د ژبو تاريخي منځ ته راتگ نه ديبلکه دا د نړۍ ژبې چې منځ ته راغلي يو د بل سره غبرگي - په همغه وخت يا يوپه بل پسې - د همغو يا ورته ستونځو په هکله منځ ته راغلي. د ژبو په منځ کې يو غبرگون يعنې موازيت Parallelity شتون لري، د مخه يا ورپسيوالي به وي، خو سره غبرگي دي.

په هره ژبه کې د هغې بلې ژبې د وی (لغات) لپاره انډول يا برابر او که غواړی معادل وی يا لغات شتون لري او که نه نو انډول يې يا د بلې ژبې رانيسي او يا يې په خپله ژبه کې په مناسب ډول ورته پيدا کوي.

که يو نوم ورځنی نه وي يعنې کورنی شوی نه وي او غواړو پښتو يې ورته پيدا کړو، نو د نورو زده او پرمخ تللو ژبو څخه په همغه موخه يا برابر دا په پښتو کوو. که موخه ناسمه شوه، نو نوم هم بيا ناسم دی.

د بيلگې په توگه، که مور مو په هيواد کې لا تراوسه (پورې) شفاخانه يا بيمارستان يا د الماني Krankenhaus (معنا يې: د ناروغانو کور) نه لرو دی يا تراوسه نه وی نومولی، نو د دې لپاره به مور هم په پښتو کې د ژبې په بنسټ او سم انديز اړونده نوم لرو دی يا ورکولی، دا چې دا د ناروغانو ځای دی، نو مور به دا ناروغتون بللی وی. يا دا چې دا د شفا ځای دی، کيدی شي رغننون مو هم بللی وی. دا نومونه مور له دې ژبو څخه نه رانيسو، بلکه دا زموږ په ژبه کې همداسې دي يعنې ناروغ لرو او د ناروغ لپاره بايد ځای ولرو، چې دا به ناروغتون شوی وی. زموږ مشرانو دا په هغه وخت کې دا د روغانو ځای نومولی. دې ته دې پام وي، چې په ولس کې مو په پيدا پښتې يا طبيعي ډول داسې نومونې نه شته. که دا زموږ د پوهانو کار نه وي او په ولس کې منځ ته راغلی وي، نو باور وکړي، چې دا به د ناروغانو ځای يا ناروغتون بلل شوی وی، خو دا زموږ د ليک لوست خاوندانو د شفاخاني او بيمارستان په ځای نا سم ليکلی يا راوړي.

زه په دې نه غبرېرم، چې دا ښه او که نابڼه نوم دی او ساپوهنيزې اغيزې به يې ښه يا نابڼه وي، زه وایم، چې دا زموږ روغتون هم د ناروغانو کور يا تون دی او نه د روغانو. لنډ: دا نوم موخه وړ نه دی.

د کورنيوچارووزارت: سم که ناسم؟

بله بیلگه يې د دننيو چارووزارت ته د کورنيوچارووزارت وايو، چې د کرونيو چارو وزارت همبايد ولرو.

داسې څه، چې نا سم ونومول شي، نو بيا يې سمه ونه ډېر زور غواړي. له دې امله بايد وهڅيو، چې هغه څه هغسي ونوموو، چې څنگه دي يعنې د نوم څخه موخه يا شی بايد روښانه جوت شي يا نوره هم ښه نوم بايد له خوي څخه روښانه وي.

دا سمه ده چې درې نونونه سره څنگ په څنگ راتگ ستونځمن کيږي، خو دا مو ژبه ده او په خپله ژبه کې دا ستونځپنه دي.

بيا وایم: پښتانه چې څه ژبي ته را نښاسی بايد دليل يې راوړي. د کومې ژبې په پښتو کې

راننوتې څه چې په پښتو کوو، نو په هغه پردی ژبه هم بايد پوه وو او بيا لږ تر لږه په هغه وي (لغات) موخه باندي هم له هره اړخه بايد وپوهيږو.

يوه يادونه:

ما د علومو اکادمي، پوهنتون او په نساب کې د محترم پوهانو څخه وپوښتل، چې عرب به کره څه ته وايي. هر يوه يې تعريف وکړ او ځنو به يې بيلگه هم راوړه لکه د ځمکې کره، خو په هغه معنایي چا فکر هم نه وو کړی. عرب د فوټبال توپ ته کره الفدم وايي (زه هغه گردی ت نه شم ليکلی بڅښنه دي وي) يعنې د پښو غونډوسکه. په ټولو ژبو کې دا همداسې ده، خو موږ يې د پښتو نوم څخه ډارېږو، ځکه چې په پښتو باور نه لرو، ورسره بلد نه يو، فکر نه کووو چې دا هم يعنې پښتو هم هر څه، چې نورې ژبې يې لري، لري.

يادونه:

د اول ځل لپاره مي شمير پوهنه په پښتو كړي. دا په دې معنا، چې د لومړي ځل لپاره مي يوه پوهنه په پښتو كړي. دا نوي گام دی او ستونځې يې هم همدومره ډېرې دي. له دې سره زموږ مشران ځكه ستونځې لري، چې هغوی دا نوي يا په پښتو څه، چې ورسره بلد نه دي، نه شي منلی او ځغملی، كه څه هم زموږ كوچنيان او ځوانان په دې پوهيږي، د بيلگې په توگه، كه تاسو يوه د پنځم ټولگي زده كوونكي څخه پوښتنه وكړئ، چې مثلث څه ته وايي، نو درته وبه وايي، چې نه پ، هيږي او كه هندسه باندې پوه وو، هغه هندسي تعريف به يې درته وكړي، خو كه ورته ووايي چې درېگودي يا درېكونجې يا درې گوټې څه شی دی، نو درته وايي، چې هغه څه چې درې گوډه، - كونجه لري او همداسې څلوركونجې، پنځه كونجې او ...

مور بايد پښتو نومونه او ويونه په ژباړه كې، چې زموږ له پاره ډېره غوره ده، هم وكاروو او پرې نه ږدو، چې د كارونې راڅخه پاتې شي، ځكه چې بيا وركيږي. هغه څه چې لرو، هغه بايد تل استعمال كړو.

په ځنې ژبو كې د يو څه له پاره، نه داسې نه ده، د يو څه د دوه لورو له پاره مختلف نومونه شتون لري او ځنو دا يو نوم لري، لكه د عربي زاويه. په يوه ودانۍ كې همداسې په يوه پټي كې مور دوه ډوله زاويې لرو، چې مور په پښتو كې د دې له پاره دنننې زاويه كونج او دباندې زاويه گوډ بولو.

په الماني كې هم دا دوه كونجونه توپير لري، خو په انرېزي كې نه، لكه فارسي كې.

غمازه مه كوه بي ځايه او دا هسي هڅي ته مي له غيږي بيلولي جانان گوره نه شي كه چيري تاسو د كومي ژبي وي گوگل كړئ، نو زياتي معناوې به ترې لاس ته كړئ، چې بيا ترې هغه موخوره نيول كيږي.

د بيلگې په توگه تاسو د out put معنا په عربي و غواړئ، وبه گورئ، چې څومره معناوې لري.

شمير پوهنه څه شی دي؟

يو ټيک ځواب به ډېر راتنگ او موخه ور نه وي.

شميرپوهنه د درس يوه زړه، پراخه او ژوره پوهنه ده.

پيژند: شميرپوهنه ( ماتماتيک يوناني نوم دی او معنایي د زده کړې هنر دی) يوه پوهنه ده، چې د حکمکچيزو څيرو د څيړنو او د گڼونو يا عددونو سره د شميرلو څخه منح ته راغلی. د شميرپوهنې له پاره توليز پيژندل شوي پيژند يا تعريف نه شته، نن په ورځني ډول د يوې پوهنې په څير پيژندل بنسول کيږي، چې له خپله ځانه .....  
 د شميرپوهنې سره خورا پېچلي جوړښتونه شميرل کيږي.

### د شميرپوهنې ژباړه او اړيڼوالی يې؟

د شميرپوهنې ژباړه هم د تخنيکي پوهنو په څير د ادبياتو د ژباړې سره توپير لري او هغه په دې، چې د شميرپوهنې په ژباړه کې د ليکونکي احساساتي اړخ ته پام نه کيږي يا په رياضي کې احساساتي څه نه شته. هلته همغه څه بيرته په خپله ژبه ورکول کيږي، د کلتور او نورو اړخونو ته د بام اړتيا نه ليدل کيږي.

شميرپوهنه او د شميرپوهنې سم اند يا - منطق د نخبو علامو څخه کار اخلي، چې زيات وخت ژباړه راساده کولی هم شي.

د بيلگې په توگه دا لاندې د زياتون يوه بيلگه:

د هر دوه گڼونو  $a, b$  د پاره چې پيدايښتي يا طبيعي گڼونو ست  $N$  کې پراته يا له ست څخه دي يو پيدايښتي گڼ يا عدد  $c$  شته داسې چې باور لري:

$$a+b=c$$

دا په شميرپوهنيزه ژبه داسې ليکلی شو، چې له کين لور و بني لور ته لوستلکيږي.

$$\forall a, b \in N; \exists c \in N : a + b = c$$

بيا يې لوستل چې له کين و بني لور ته يې لولو. د ټولو  $a, b$  له پاره چې د  $N$  توکي دي په  $N$  کې يوه  $c$  شته داسې چې باور لري:  $a+b=c$

د شميرپوهنې د ژباړې دپاره په پوهنتون کې د ژباړې لوستنه اړيڼه نه ده، خو ژباړي بايد په وتونزبه او موخه ژبه او همداسې په شميرپوهنه واک ولري.

په شمیرپوهنه کې ستونځې: دا چې مور شمیر پوهنیز ویونه ټول له عربي رانیولي او پرې پوهیرو هم نه، نو ماته دا اړینه برېښي، چې هغه څه چې په خپله ژبه کې لرو په خپله ژبه ونوموو.

## تاریخ:

شمیرپوهنه یوه له خورا زړې پوهنې څخه ده. له انټیک څخه د مخه وخت کې د مسوپوتامی، هندي او چینایي او د انټیک څخه وروسته وخت کې یې په یونان او هیلینیزم کې خپلې غوټې وغورولې. بنوونې (ثبوتونه) سوچه سم اندیزه یا منطقي وو، چې وروسته بیا اکسیمونه داسې په نامه د اوپکلید یا اقلیدس اکسیمون وو، چې په بنسټ یې بنوونې مخ ته بیول کیدې. په منځنۍ دورو کې دا په عربو کې ژوندۍ پاتې او وده وکړه. په نوي وخت کې بیا د مختلفو شمیرپوهانو له خوا د سطحو (هوارو)، مربع (څلوریو) او داسې نورو شمیرل د بنوونې لارې شوي. په ورپسې وختونو کې لا تر اوسه دانورو ډېرو څانگو ته پراخه شوې پوهنه ده، د شمیرپوهنې غوره والی:

شمیرپوهنه په ټولو پوهنو کې - له فزیک تر روحیاتو پورې - ځغلي او بې له شمیر پوهنې - داسې ویلی شو - د پوهنې هیڅ یوه څانګه وده نه شي کولی.

دا چې مرغان څنګه الوزي او الوتکې څنګه پورته کیري، د دې د معلومولو او شمیرلو دپاره شمیرپوهنه دنده په غاړه لري، چې هغه امکات یې شمیرل کیري. د نړۍ داننۍ وده او پخوانۍ پوهنې هم، بې د شمیرپوهنې ناشونې کیدې.

شمیر پوهنه خپله څه منځ ته نه راوړي یې ماتول، جوړول یوځای کول نه شي کولی، نو له دې امله یې پیژندل یا تعریف هم ستونځمن دی. ځنې پوهان وايي، چې شمیرپوهنه خپله پوهنه نه ده، بلکه مرستندویه پوهنه ده. د نورو پوهنو سره په وده او بنونو کې مرسته کوي.

په هر صورت شمیرپوهنه ګڼونو سره سر او کار لري، چې د ټاکلو قوانینو له مخې ورسره شمیرل او ګڼل کیري، لکه زیاتون (جمع)، کمون (تفریق) او یا لکه انټیګرال شمیرنه او داسې نور.

خبرې نورې را لنډوم اودا

په اخر کې: زموږ له پاره، چې ژباړې ترې وکړو، کومه ژبه غوره ده؟ غوره ژبې په ترتیب انګرېزي، روسي، فرانسوي او الماني دي.

د ډاکټر ماخان شینواري لیکنی:

1988 Vienna (Austria):

لومړی:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compact pological algebra :  
general algebra 6 ; Page 117 – 122 contributions to

1987 Vienna (Austria):

:۲

Interpolation und Aproximation durch Polynime in Universalen  
Diss . Uni. Wien Algebren .

*Interpolation and Aproximation by Polynome in universal Algebras,  
Dissertation at the University of Vienna/Austria*

لاندي د شميرپوهنې پښتوتول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه، له  
خوا چاپ شوي دي

2000 Bonn (Germany):

۳: د شميرپوهنې ستر کتاب : د شميرپوهنې برسیره د انجنري، فزيک او اقتصاد لپاره  
، همداسې د بنوونکو او زده کوونکو لپاره ( دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا  
نوي لیکنه به يې ځنو ځايونو غزېدلې او ځني ځايونه ترې لرې شوي دي)

2003 Bonn (Germany):

۴: ځمکچپوهنه ( هندسه ) ، په سلو، زرو کې شميرنه، د گټې – او کټې د کټې شميرنه  
، د احتمالي شمېرنه کتاب د بنوونځي ټولې اړتياوې پوره کوي



2003 Bonn (Germany):

۵: الجبرونه ( د الجبر بنسټونه دي)

2003 Bonn (Germany):

۶: د شمير پوهنې انگرېزي - پښتو ډکشنري.

2003 Bonn (Germany):

۷: د شمير پوهنې الماني - پښتو - او پښتو الماني ډکشنري

*Mathematical dictionary German/ Pashto and Pashto/German*

2003 Bonn (Germany):

۸: دفرنخيال برابر وړون ( دا کتاب په دې څانگه کې يو پيل دی، ساده ليکل شوی)

*Differential equation Translation; An Introduction*

Bonn (Germany): 2003

۹: د شمير پوهنې فرمولونو ټولگه

*Mathematical Formulas*

2003 Bonn (Germany):

۱۰: شمير پوهنه له عربي په پښتو

1997 Bonn (Germany):

۱۱: د افغانستان په هکله سپينې خبرې: په المان کې

، د افغانستان روغي او بيا ابادولو ټولنه،، له خو

يادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شينواري د ، د افغانستان روغي او بيا

آبادولو ټولنه،، له خوا درې ساسي مجلې هم را وستلې.

د ډاکټر ماخان ،،میري،، شینواري لیکنی او ژباړی چی په چاپیدو یی پیل کیږي

2012 Bonn; Germany; Kabul Afghanistan

ژباړی:

: Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de)

لاندې د برینکمن لیکنی چی له پرینکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي.

۱۲ - شمیرپوهنه د بنوونځي لپاره لومړی ټوک

۱۳ - شمیرپوهنه د بنوونځي لپاره دویم ټوک

۱۴ - شمیرپوهنه د بنوونځي لپاره دریم ټوک

۱۵ - د احتمالي شمیرنه د بنوونځي لپاره

۱۶ - احصایه یا ستاتیستیک د بنوونځي لپاره

لاندې کتابونه د شتوتگارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چی د شتوتگارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

۱۷ - انالیزی ۱

۱۸ - انالیزی ۲

۱۹ - کرینیز الجبر

۲۰ - د شمیرپوهنی بنسټونه

۲۱ - د فرمولونو ټولگه

۲۲ - فنکشنل انالیز

۲۳ - وکتور شمیرنه

نوري ژباړې

۲۴ - له [www.grundstudium.info/linearealgebra](http://www.grundstudium.info/linearealgebra) څخه: کرښيز الجبر

۲۵ - Georg Guttenbrunner گڼونپوهنه يا د اعدادو تيوري

زما ليکنې

Bonn (Germany):

۲۶ - د شميرپوهنې ستر کتاب دويم چاپ لږمړۍ برخه: د پوره تغيراتو سره: دا کتاب د شميرپوهنې برخې برسیره د انجنري، فزيک او اقتصاد لپاره، همداسې د ښوونکو او زده‌کوونکو لپاره پوره گټور دی. په کتاب کې د اړتيا سره زياتونه او کونه راغلي

۲۷ الف- د شميرپوهنې ستر کتاب دويمه برخه

۲۸ - ځمکچپوهنه ( هندسه ) دويم چاپ د پوره تغيراتو سره

۲۹ - الجبر بنسټونه دويم چاپ له تغيراتو سره

۳۰ - ډېرۍ پوهنه يا سټ تيوري

۳۱ - د شميرپوهنې سم اند ( منطق رياضي )

۳۲ - د يو څو شميرپوهانو ژوندليک

۳۳ - د شميرپوهنې گډې وډې ليکنې

۳۴ - داهم ژباړه ده، خو ليکونکي يې متأسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انټيگرال شميرنو ته تمرينونه او اوبيوني يا حلونه يې

۳۵ - د شميرپوهنې انگريزي پښتو او عربي + دري ډکشنري

۳۶ - د شميرپوهنې پښتو انگريزي ډکشنري

۳۷ - د شميرپوهنې پښتو ډکشنري د شميرپوهنيزو ويونو په پښتو روښانه ونه

۳۸ - د زره له کومې ( دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

۳۹ - د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیرې.

نورې لیکنې، چې په ژباړه یې پیل شوی، خو لا پوره نه دي

۴۰ - د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه، چې د شتوتکارت پوهنتون ن ج څخه خپرېږي: د گروپونو تیوري

- د بنوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

له پنځم ټولگي څخه تر اووم ټولگي پورې ژباړل شوی ( دا چې زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره بڼه لیکنه ده، چې -د شمیرپوهنې په څیر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیوني سره په کې راغلي او ماته زیات گټور برېشي)

۴۱ - فزیک لومړۍ برخه

۴۲ - فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب.

۴۳ - د پوهنې وزارت له خوا چاپ د بنوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه.

۴۴ - پرېپوزېشنونه.

۴۵ - د نه لرلوویونو ناسم بلل. همدا کتاب

دا کتابونه پرته له یو څو نور نږدې ټول په [www.ketabton.com](http://www.ketabton.com) کې د کتلو له پاره پورته شوي:

## د ليکوال ژوند ته لنډه کتنه

ماخان په اولني نوم ميږي شينواری د ارواښادې پستو او ارواښاد نوررحمان زوي په ۱۳۲۰ هـ لمریز کې د شينواریو هسکه مینه کې دې نړۍ ته سترگې راغړولې.

د هسکې مینې د لومړني ښوونځي (د لومړنيو زده کوونکو څخه) څخه وروسته

د رحمان بابا لیسې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې (ښوونځي له لومړي ټولگي پیل او د دویم ټولگي څخه گام او پای). د ۱۹۶۶ تر سپټمبر د کابل طب پوهنځي. له ۱۹۶۶ سپټمبر څخه د اتریش برس، چې هلته یې د شمیرپوهنې ډاکټري په پوره ستونځو تر لاسه کړه.

د ۱۹۹۸۷ ش ک تر ۱۹۸۸ د فبروري تر پای د دبانډنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ مارچ څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بن کې د افغانستان جمهوریت سفارت شارژد افیر (صفر نه وو).

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه. له ۲۰۰۸ مارچ څخه د ۲۰۰۹ دسمبر پورې د ریاضي څانگه کې د پوهنې وزارت درسي نساب کې دنده.

ماخان ميږي په ۱۹۷۲ کې له لري د ميرمن ښاپيرۍ سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ته راغی.

ده د ميرمن ښاپيرۍ سره په ۱۹۶۳ ز کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتریش ويانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز کې دوه بچيان وبخښل، چې څانگه او اباسين نومېږي. څانگه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکټره ده او اباسين ملي اقتصاد او ټولنيزه سايکولوژي لوستلې. ماخان شينواري بي کاره نه دی او لږ تر لږه له ۱۹۹۷ څخه همدا د کتابونو ليکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

**Get more e-books from [www.ketabton.com](http://www.ketabton.com)  
Ketabton.com: The Digital Library**